

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen avslår yrkandet om att domstolen ska inhämta yttrande från vattenmyndigheten.
 2. Mark- och miljööverdomstolen avslår yrkandet om syn.
 3. Mark- och miljööverdomstolen undanröjer den överklagade domen, med undantag för beslutet om prövningsavgift, samt återförvisar målet till mark- och miljödomstolen för fortsatt behandling.
-

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

R. N. har yrkat att villkor 3 i mark- och miljödomstolens dom ska ändras på visst sätt, att tiden för ansökan om översyn av villkoren ändras till den 31 december 2061 och att han ska befrias från skyldigheten att ersätta motparternas rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen. Han har vidare begärt att Mark- och miljööverdomstolen ska hålla syn på platsen.

Länsstyrelsen i Kronobergs län har i första hand yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska undanröja mark- och miljödomstolens dom och återförvisa målet dit för prövning av om tillstånd kan meddelas. I andra hand har länsstyrelsen yrkat att villkor 2 i mark- och miljödomstolens dom ska ges viss ändrad lydelse. Länsstyrelsen har även yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska inhämta ett yttrande från vattenmyndigheten enligt 22 kap. 13 § miljöbalken.

Länsstyrelsen i Blekinge län har yrkat att villkor 2 i mark- och miljödomstolens dom ska ändras på visst sätt. Länsstyrelsen har även yrkat att ansökan ska avslås för det fall att det inte föreskrivs villkor som innebär att en anordning för nedströms vandring förbi kraftverket ska uppfylla kraven för bästa möjliga teknik.

Tingsryds kommun har i första hand yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska undanröja mark- och miljödomstolens dom och återförvisa målet dit för fortsatt prövning. I andra hand har kommunen yrkat att villkoren i mark- och miljödomstolens dom ska ändras på visst sätt.

R. N. har motsatt sig länsstyrelsernas och kommunens yrkanden.

Länsstyrelsen i Kronobergs län, Tingsryds kommun och Kammarkollegiet har motsatt sig R. Ns. yrkanden.

Länsstyrelsen i Blekinge län har motsatt sig R. Ns. yrkanden om ändring av villkor 2 och om ändring av tiden för översyn av villkoren. Länsstyrelsen har avstått från att yttra sig vad gäller hans yrkande i rättegångskostnadsdelen.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Inhämtande av yttrande

Enligt 22 kap. 13 § miljöbalken ska mark- och miljödomstolen vid prövningen av en verksamhet eller åtgärd som påverkar vattenmiljön, under vissa förutsättningar, inhämta ett yttrande från berörd vattenmyndighet.

Länsstyrelsen i Kronobergs län har begärt att ett sådant yttrande ska inhämtas för att erhålla vattenmyndighetens inställning till statusklassningen för berörd vattenförekomst och till möjligheten att med föreslagna åtgärder uppnå miljö kvalitetsnormen för vattenförekomsten, särskilt om de två anläggningarna som prövats tillsammans i mark- och miljödomstolen, dvs. Gäddeviksås kvarn och regleringsdammen vid Mien (Mark- och miljööverdomstolens mål nr M 5224-21) prövas separat i Mark- och miljööverdomstolen.

R. N. har invänt att Mark- och miljööverdomstolen inte kan inhämta ett yttrande från vattenmyndigheten eftersom det i 23 kap. 7 § miljöbalken, som reglerar vilka särskilda bestämmelser som gäller för rättegången i ansökningsmål i Mark- och miljööverdomstolen, inte finns någon hänvisning till 22 kap. 13 § miljöbalken.

Med hänsyn till syftet med 22 kap. 13 § miljöbalken, prövningens karaktär i denna typ av mål och de frågor som ska regleras i en tillståndsdom bör det dock vara möjligt även för Mark- och miljööverdomstolen att inhämta ett yttrande från berörd vattenmyndighet (se Mark- och miljööverdomstolens beslut den 25 oktober 2022 i mål nr M 4324-21). Mark- och miljööverdomstolen har alltså att ta ställning till om ett yttrande ska inhämtas.

Enligt 22 kap. 13 § ska yttrande inhämtas om utredningen i målet ger anledning att anta att något förhållande av betydelse för miljö kvalitetsnormgivningen inte överensstämmer med det som lagts till grund för en sådan norm och den bristande

överensstämmelsen har betydelse för möjligheten att bestämma rimliga och ändamålsenliga miljövillkor. Yttrande ska även inhämtas om prövningen avser en fråga om att tillåta en verksamhet eller åtgärd med stöd av bestämmelser om undantag från 5 kap. 4 § miljöbalken.

Mark- och miljööverdomstolen anser inte att någon av dessa förutsättningar är uppfyllda. Länsstyrelsens yrkande om inhämtande av yttrande ska därför avslås.

Undanröjande och återförvisning

En omprövning för moderna miljövillkor enligt 24 kap. 10 § miljöbalken förutsätter att verksamheten har ett tillstånd eller en rättighet som kan uppdateras med moderna miljövillkor (se Mark- och miljööverdomstolens domar den 10 december 2021 i bl.a. mål nr M 2113-20, M 1533-20 och M 1812-20).

Länsstyrelsen i Kronobergs län har gjort gällande att vattenverksamheten över tid har förändrats på sådant sätt att urminnes hävd inte föreligger och att ansökan därför inte skulle ha prövats inom ramen för en omprövning.

R. N. har vidhållit att urminnes hävd föreligger.

Länsstyrelsen i Kronobergs län förelade i december 2013 R. N. att senast den 30 april 2015 upphöra med vattenkraftproduktion genom turbindrift på fastigheten X såvida han inte innan dess ansökt om tillstånd för vattenverksamhet avseende kraftproduktion genom turbindrift samt lagligförklaring av befintliga äldre anläggningsdelar. Beslutet fick laga kraft och började gälla före ikraftträdandet av de nya reglerna om moderna miljövillkor.

Av länsstyrelsens föreläggande framgår att R. N. till länsstyrelsen uppgett att Gäddeviksås kvarn funnits på fastigheten X sedan 1700-talet och att det vid länsstyrelsens tillsynsbesök bedrevs kraftproduktion med två turbiner. R. N. hävdar numera att kraftverksproduktionen också bedrivits på fastigheten Y och att förbudet inte avser den delen av verksamheten. Det kan

dock konstateras att verksamheten med de två turbinerna beskrivs som en enhet i föreläggandet och att R. N. också rättade sig efter förbudet och upphörde med vattenkraftsverksamheten i dess helhet. Det får därmed anses visat att länsstyrelsens föreläggande avsåg och uppfattades avse hela den vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel som bedrevs vid Gäddeviksås kvarn och att sådan verksamhet är förbjuden genom det lagakraftvunna beslutet.

Om en verksamhet förbjuds finns det inte någon rätt att bedriva verksamheten och eventuell tidigare rätt får därmed anses utsläckt. En sådan verksamhet kan därför inte anses bedrivas i enlighet med någon av de särskilda rättigheterna – däribland urminnes hävd – i 5 a § lagen (1998:811) om införande av miljöbalken (se ovan nämnda domar i mål nr M 2113-20 m.fl.).

Vattenkraftsproduktionen vid Gäddeviksås kvarn kan alltså inte anses omfattas av urminnes hävd. En fortsatt drift förutsätter i stället tillstånd enligt 11 kap. 9 § miljöbalken. Att verksamheten omfattas av den nationella planen för moderna miljövillkor föranleder ingen annan bedömning. Det har alltså saknats förutsättningar för att föreskriva moderna miljövillkor för verksamheten.

Frågan om R. N. kan ges tillstånd till kraftverksverksamheten vid Gäddeviksås kvarn i enlighet med hans andrahandsyrkande i mark- och miljödomstolen bör enligt instansordningens princip inte prövas av Mark- och miljööverdomstolen som första instans. Mark- och miljödomstolens dom ska därför undanröjas och målet återförvisas dit för fortsatt handläggning. Det finns dock inte skäl att upphäva domen vad avser fastställande av prövningsavgift.

Syn

Vid ovanstående bedömning blir en syn utan betydelse och yrkandet om syn ska således avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast den 2023-01-13

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Lars Borg och Katarina Berglund Siegbahn, referent, tekniska rådet Claes Becker och hovrättsrådet Henrik Jonsson.

Föredragande har varit Susanne Schultzberg.

VÄXJÖ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2021-03-31
meddelad i
Växjö

Mål nr M 3583-19

SÖKANDE

R. N.

Ombud: P. B. O.

SAKEN

Ansökan om omprövning för moderna miljövillkor på fastigheterna X och Y,
Tingsryds kommun

Avrinningsområde: 85 Micån

N: 6249466 E: 490476 SWEREF99 TM

DOMSLUT

Gällande tillstånd

Befintlig verksamhet vid vattenkraftverken på X och Y omfattas av urminnes
hävd.

Villkor

1. Verksamheten ska bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad som
angetts i ansökan samt med vad sökandena i övrigt uppgett eller åtagit sig i
målet, om inte annat framgår av villkor nedan.
2. En anordning för nedströms vandring (flyktväg) ska installeras i anslutning
till turbinintagen. Den ska utformas med en spaltbredd av minst 80 mm och
medge en avledning av ca 20 l/s. Detaljprojektering ska ske efter samråd
med tillsynsmyndigheten.

Dok.Id 548570

Postadress
Box 81
351 03 Växjö

Besöksadress
Kungsgatan 8

Telefon
0470-560 100

E-post: mmd.vaxjo@dom.se
www.domstol.se/vaxjo-tingsratt

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00–16:00

3. Fingaller med lutningen 30-35 grader mot horisontalplanet och med spaltvidden maximalt 18 mm ska installeras framför turbinintagen.
4. Vid insteget till den västra fåran ska anordningar iordningsställas för att styra uppströms fiskvandring till faunapassagen.
5. De under villkorspunkterna 2-4 redovisade åtgärderna ska om möjligt utföras samordnat med att anläggningar i mål M 2627-19 rivs ut och nya dammbyggnader m.m. uppförs. Villkorspunkt 2-4 ska vara utförda senast fem år från lagakraftvunnen dom i målet.
6. Om faunapassagen som beslutats i mål M 2627-19 inte kommer till stånd eller underhållet av den inte sköts ska innehavaren av nu aktuella kraftverk bibehålla/anlägga och underhålla faunapassage med miljömässigt motsvarande funktioner. Alternativt får innehavaren riva ut kraftverken.
7. Uppställning av arbetsfordon eller behållare med drivmedel får inte ske inom vattenskyddsområde. Fordon och arbetsmaskiner som nyttjas inom arbetsområdet ska använda hydrauloljor, smörjfetter etc. som är miljöanpassade enligt svensk standard SS 15 54 34 respektive 15 54 70 samt av RISE har bedömts uppfylla kraven i respektive standard.
8. Arbetsmaskiner som används i eller i närheten av vattenområde ska vara försedda med slangbrottsventiler.
9. Eventuella tillfälliga upplag ska ske inom särskilt markerad area, dock minst 10 m från vattenområde. Området ska avstädas efter användning.
10. Ett kontrollprogram ska upprättas och ges in till tillsynsmyndigheten senast två månader efter laga kraftvunnen dom. Kontrollprogrammet ska godkännas av Länsstyrelsen i Kronobergs län.

Översyn av villkor m. m.

Mark- och miljödomstolen bestämmer enligt 22 kap. 29 § miljöbalken att ansökan för översyn av villkoren och andra bestämmelser ska lämnas in till mark- och miljödomstolen senast den 31 december 2041.

Tillstånd inom vattenskyddsområde

Mark- och miljödomstolen lämnar R. N. tillstånd att tillfälligt lägga upp avfall från rivningsarbeten etc inom den sekundära zonen av vattenskyddsområdet Mien-Långasjön.

Strömfallsfastighet

Mark- och miljödomstolen fastställer att rätten till tillgodogörande av vattenkraften ska för framtiden vara förenad med fastigheten Y, Tingsryds kommun, såsom strömfallsfastighet.

Verkställighet

Befintlig vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel får bedrivas till dess denna prövning är klar (lagakraftvunnet avgörande). Därefter gäller avgörandet och där fastställda villkor m.m.

Prövningsavgift

Mark- och miljödomstolen ändrar inte den tidigare beslutade prövningsavgiften om 1 650 kr.

Rättegångskostnader

Mark- och miljödomstolen förpliktar R. N. att betala ersättning för rättegångskostnader till Länsstyrelsen i Kronobergs län med 56 800 kr inklusive moms avseende arbete.

Mark- och miljödomstolen förpliktar R. N. att betala ersättning för rättegångskostnader till Tingsryds kommun med 15 000 kr inklusive moms avseende arbete.

Mark- och miljödomstolen förpliktar R. N. att betala ersättning för rättegångskostnader till Miens fiskevårdsområdesförening med 20 000 kr.

På beloppen ska utgå ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom till dess betalning sker.

Mark- och miljödomstolen avslår Miens vattenråds yrkande om ersättning för rättegångskostnader.

Ogillade yrkanden

Mark- och miljödomstolen ogillar övriga framställda yrkanden som inte särskilt har behandlats ovan.

**SÖKANDENS BESKRIVNING AV PLATSEN, NUVARANDE
FÖRHÅLLANDEN M.M.**

Vattenkraftsanläggningen på X och Y i Tingsryds

kommun är belägen i Mieån strax nedströms sjön Miens utlopp. Elkraftproduktion har ägt rum på platsen sedan början av 1900-talet och fram till 2015 då sökanden förbjöds att fortsätta turbindrift med anledning av påstådd avsaknad av erforderliga tillstånd för denna drift.

Vattenkraftsanläggningen är ett så kallat strömkraftverk. Sökanden bedriver inte och har själv inte heller tidigare bedrivit någon aktiv vattenreglering utan driften har skett med utnyttjande av det vattenflöde som innehavaren av regleringsrätten i Mien, enligt separat tillståndsdom, vid varje given tidpunkt släppt till kraftverksfåran genom den uppströms liggande regleringsdammen.

Kraftverksdriften och regleringen av sjön Mien hänger tätt samman men har skilda verksamhetsutövare. Förevarande ansökan har därför samordnats med Karlshamn Energi och Vatten AB (KEAB) och Mieåns vattenregleringsförening UPA som i mål M 2627-19 ansöker om bland annat nya vattenhushållningsbestämmelser.

Kraftverksanläggningen utgör i sig ett vandringshinder för fisk men den tillståndsgivna regleringsdammen strax uppströms anläggningen utgör ett definitivt vandringshinder. Väster om kraftverksfåran finns en åfåra som historiskt har tillkommit för flottningsändamål. Avsikten är att denna åfåra ska utformas som en faunapassage för såväl nedströms som uppströms fiskvandring förbi såväl kraftverket som regleringsdammen. Arbetet med denna faunapassage ska samordnas mellan R. N. och Karlshamn Energi Vatten AB och Mieåns Vattenregleringsförening UPA varvid R. Ns. huvudsakliga ansvar ska ligga på de specifika anpassningar som krävs vid faunapassagens insteg i söder.

Av de sökta åtgärderna är det enbart de skadeförebyggande åtgärderna som fysiskt kommer att utgöra någon förändring jämfört med historiska förhållanden. Därtill

kommer återstarten av turbindriften efter driftuppehållet innebära att verksamheten i denna del återgår till tidigare förhållanden.

ANSÖKAN

Yrkande

R. N. yrkar, i första hand, att mark- och miljödomstolen - med beaktande av bestämmelserna i MP 5 a§, MB 11 kap 6 §, MB 11 kap 27 §, MB 24 kap 10 § -

- a) fastställer moderna miljövillkor för den vattenverksamhet som R. N. med stöd av urminnes hävd bedriver på fastigheterna X och Y och som föreslås av R. N. på sidan 3 i ansökan.

Vid en omprövning för moderna miljövillkor enligt förstahandsyrkandet blir följande kompletterande yrkanden aktuella för genomförandet av de åtgärder som krävs för att kravet på moderna miljövillkor ska uppfyllas.

R. N. yrkar således vidare att mark- och miljödomstolen

- b) lämnar sökanden tillstånd att utföra åtgärder inom vattenskyddsområde Långsjön-Mien,
- c) bestämmer prövningsavgiften till 1 650 kr,
- d) bestämmer arbetstiden till fem år, samt
- e) fastställer att anspråk enligt 24 kap. 13 § miljöbalken på grund av oförutsedd skada ska, för att få tas upp till prövning, anmälas till mark- och miljödomstolen inom fem (5) år från arbetstidens utgång.

Slutligen yrkar R. N. att mark- och miljödomstolen,

- f) fastställer att rätten till tillgodogörande av vattenkraften för framtiden ska vara förenad med fastigheten Y, Tingsryds kommun såsom strömfallsfastighet, samt
- g) fastställer att vid omprövning av tillståndet med stöd av 24 kap miljöbalken är tillståndshavaren enligt 31 kap 22 § andra stycket 1 p miljöbalken inte skyldig att utan ersättning avstå från mer än en tjugonedel av produktionsvärdet av den vattenkraft som enligt tillståndet kan tas ut vid kraftverket efter avdrag för den del av produktionsvärdet som är en följd av vattenregleringar.

I den händelse mark- och miljödomstolen helt eller delvis inte kan bifalla R. Ns. förstahandsyrkande yrkar R. N. , således i andra hand, att mark- och miljödomstolen

- a) ger tillstånd till att på fastigheterna X och Y (1) få bibehålla befintlig vattenkraftanläggning bestående av bl a två turbinsumpar och två turbiner med tillhörande reglerings-anordningar och intags- samt utskovskanaler, redovisade i till ansökan bifogad teknisk beskrivning, ansökans Bilaga B, (2) få förändra vattnets djup och läge på sätt som bestäms av anläggningens utformning och nyttjande samt (3) bedriva vattenverksamhet vid kraftverksanläggningen för två turbiner med en sammanlagd slukförmåga om 2,2 m³/s samt att (4) i gränslinjen mellan de nämnda fastigheterna, genom befintlig flodlucka, leda maximalt 2,5 m³/s vatten.
- b) lämnar sökanden tillstånd att utföra åtgärder inom vattenskyddsområde Långsjön-Mien,
- c) godkänner den till ansökan bifogade miljökonsekvensbeskrivningen,
- d) bestämmer prövningsavgiften till 1 650 kr,
- e) bestämmer arbetstiden till fem år,

- f) fastställer att rätten till tillgodogörande av vattenkraften för framtiden ska vara förenad med fastigheten Y, Tingsryds kommun såsom strömfallsfastighet,
- g) fastställer att anspråk enligt 24 kap. 13 § miljöbalken på grund av oförutsedd skada ska, för att få tas upp till prövning, anmälas till mark- och miljödomstolen inom fem (5) år från arbetstidens utgång, samt
- h) fastställer att vid omprövning av tillståndet med stöd av 24 kap miljöbalken är tillståndshavaren enligt 31 kap 22 § andra stycket 1 p miljöbalken inte skyldig att utan ersättning avstå från mer än en tjugonedel av produktionsvärdet av den vattenkraft som enligt tillståndet kan tas ut vid kraftverket efter avdrag för den del av produktionsvärdet som är en följd av vattenregleringar.

R. N. yrkar slutligen att mark- och miljödomstolen förordnar att han utan hinder av laga kraft ska ha rätt att återuppta kraftproduktion vid sin anläggning på X och Y.

Anläggningens historia, tidigare beslut samt sökandens grunder för urminnes hävd och för att driften ska få återupptas

Gäddeviksås kvarn och Midingsbråtes kvarnar har dokumenterade anor från 1600-talet. Kvarnarna skattlades i början av 1800-talet. Av protokoll från häradssyn och utslag 1908 framgår bl. a. att den ursprungliga dämningen av Mien var till för Gäddeviksås kvarn och såg, men också att Mieån användes som flottled och att det villkorades hur vattnet skulle fördelas.

"Beträffande de olika ågrenarna uppges och antecknas: att ursprungligen funnits endast den östra ågrenen, der allt vattnet framrunnit; att emellertid i urminnes tider den vestra ågrenen gräfts uteslutande för flottning; att den östra ågrenen fortfarande är djupare och framför mera vatten; att under 1860-talet i vestra ågrenen något nedanför hålldammen anlagts ett sågverk; att de gamla mjölkvarnarna Midingsbråte qvarn och Gäddeviksås qvarn ligga i östra ågrenen något nedanför det i vestra ågrenen liggande sågverket, att det ansetts och

tillämpats att qvarnarna i den östra ågrenen haft företrädesrätt till vattnet framför sågverket i den västra grenen; [...J Några skattläggnings- eller andra handlingar angående qvarnarna förevisades icke men det är ostridigt att båda qvarnarna äro skattlagda och lagligen tillkomna".

Genom dom DVA 49/1989 meddelad 1989-08-28 av Växjö tingsrätt, Vatten-
domstolen, i mål VA 56/1985, ändrades tappningsplanen för regleringen av sjön
Mien. Av domen framgår att villkoren bl. a. ska kontrolleras genom turbinpådrag
och flöde genom anläggningen vid Gäddeviksås. Den ändrade tappningsplanen
medförde också att ägaren till Gäddeviksås kvarn och såg tillerkändes ersättning för
det intrång i utbyggd vattenkraft som den nya tappningsplanen medförde. Att
ekonomisk ersättning för förlorad vattenkraft dömts ut visar att kraftutvinningen så
sent som 1989 betraktades som ett legalt intresse som åtnjöt rättsordningens skydd.
Detta synsätt befestes ytterligare genom att samma tillståndsmyndighet låtit
kraftverksanläggning ingå som ett verktyg för vattenregleringen. Om verksamheten
vid vattenkraftverket inte hade ansetts ha tillkommit i laga ordning hade ersättning
inte utdömts och reglering och flöde hade inte relaterats till anläggningens funktion.

I en komplettering av ansökan vidhåller R. N. att verksamheten omfattas av
urminnes hävd och därmed har sådan rättskraft som motsvarar tillstånd enligt
miljöbalken.

Utöver vad som angivits ovan och vad som framgår av berörda delar av
Länsstyrelsen Blekinge rapport 2015:13 "Vattenanknutna kulturmiljöer vid
Mieån", bilaga 4 till MKB inklusive de hänvisningar som görs i den rapporten, får
R. N. anföra och tillägga följande beträffande de hävdvunna rättigheterna.

Genom de lagändringar som trädde i kraft den 1 januari 2019, samt genom
avgöranden från Mark- och miljööverdomstolen i närtid, är det tydligt att tidigare
restriktiva tolkning och tillämpning avseende institutet urminnes hävd har övergetts
till förmån för en mer inkluderande tillämpning av institutet.

Civilutskottet har exempelvis under lagstiftningsarbetet avseende de nya reglerna framfört att beviskraven för att man som sökande innehar tillstånd enligt en äldre rättighet inte ska kunna ställas så höga att det i praktiken blir omöjligt att bevisa att tillstånd innehas. Det bör räcka att verksamhetsutövaren med hänsyn till omständigheterna kan göra sannolikt att den verksamhet som bedrivs i dag inte i något väsentligt avseende skiljer sig från hur den kan antas ha bedrivits före införandet av de tillståndskrav som miljöbalken ersatte (se Civilutskottets betänkande 2017/18:CU31).

Även MÖD har i dom av den 15 januari 2019 i mål nr M 8563-17 gjort bedömningen att hävd anses uppkommit om den verksamhet som bedrivs idag inte i något väsentligt avseende skiljer sig från hur den kan antas ha bedrivits historiskt. I målet från den 15 januari 2019 hade framkommit att det funnits en anläggning före 1882. Det fanns dock ingen uppgift om hur dammen såg ut före 1882. På 1970-talet lades kvarnverksamheten ned och dammen blev en s.k. överfallsdamm. Med hänvisning till att dammens läge och funktion samt dess inverkan på vattenförhållandena i allt väsentligt förefaller ha varit desamma sedan uppförandet kom MÖD fram till att omständigheterna att vattenavledningen till såg och kvarn upphörde på 1970-talet inte innebar att hävden hade brutits.

Vid Gäddeviksås och Midingsbråte har man sedan 1600-talet tillvaratagit vattnets kraft för varierande ändamål genom uppdämning av sjön Mien, se bland annat "Utdrag af protokollet hållet vid Häradssyn invid Miesjön 1908". Av protokollet kan bland annat utläsas att det på 1860-talet anlades en såg på platsen och att där då redan fanns två mjölkvarnar som var skattlagda och lagligen tillkomna. De båda mjölkvarnarna, som var belägna i den östra fåran, hade företrädesrätt till vattnet framför sågverket i den västra fåran.

Kraftverksanläggningens läge och funktion samt dess inverkan på vattenförhållandena har i allt väsentligt varit densamma oaktat att kraften utnyttjats för olika ändamål genom århundradena. Dämningen av sjön har vid flera tillfällen

genomgått prövningar och den befintliga dammen är sedan 1989 lagligförklarad. Kraftverksanläggningen och utvinningen av kraft har emellertid inte ifrågasatts före 2012 då Länsstyrelsen inledde tillsyn.

Under de senare årtiondena har kraftverksamheten bedrivits i enlighet med vad som medgivits med beaktande av de vattenhushållningsbestämmelser som följer av 1989 års dom. Det ska noteras att vattenhushållningsbestämmelserna enligt denna dom förutsätter turbinpådrag vid R. Ns. anläggning och det kan påpekas att R. N. tillerkänts ersättning för de fallförluster som domen innebar för hans verksamhet. Domen medger vidare full valfrihet i fråga om fördelning av vatten-flödena mellan de två åfårorna.

Beträffande det ofrivilliga driftuppehåll som föranleddes av Länsstyrelsens föreläggande från 2013, vilket senare fastställdes av Mark- och miljödomstolen, ska följande noteras.

Föreläggandet om att upphöra med vattenkraftproduktion genom turbindrift avser den verksamhet som R. N. bedriver på X. Resterande delar av den vattenverksamhet som R. N. bedriver på sina fastigheter omfattas således inte av något förbud utan omfattas utan tvekan av den hävdvunna rätt som motsvarar tillstånd enligt miljöbalken.

Mot bakgrund av vad som anförts ovan om tolkning och tillämpning av institutet urminnes hävd framstår Länsstyrelsens föreläggande från 2013 som ogrundat och ska därför inte tillmätas någon betydelse i sammanhanget ens beträffande turbinverksamheten på X. Stöd för ett sådant synsätt finns och i det senare tillkomna beslutet om att R. Ns. anläggning ska omfattas av den nationella planen för moderna miljövillkor. Det beslutet får anses innebära att myndigheterna - med beaktande av ny lagstiftning, rättspraxis och nya tolkningsdirektiv - har gjort ett nytt ställningstagande avseende kraftproduktion på R. Ns. anläggning.

Under huvudförhandlingen uppger sökanden att till den historiska beskrivningen ska tilläggas att det har kommit beslut om att anläggningen omfattas av den nationella planen (NAP) för omprövning av vattenkraft.

Normalt sett när man prövar denna typ av verksamhet är det samma verksamhetsutövare som har regleringen, dammen och som sköter dämningen. Här är en specifik situation där regleringsverksamheten och ägandet av dammen ligger i en annan verksamhetsutövares hand och i detta fall fungerar verksamhetsutövarens verksamhet som en liten ö. Det gör att konsekvenserna av denna verksamhet är väldigt lokala och sträcker sig just till själva platsen för där byggnaderna ligger samt 100 meter uppströms och 100 meter nedströms.

Sökanden anser att anläggningen är ett typexempel på ny möjlighet för att kraftverksanläggningar ska kunna använda den prövningen. Det som har ifrågasatts har varit att anläggningen har varit stängd under en tid. R. N. har inte frångått någon rätt att utvinna kraft utan hävdar alltså den hävdvunna rätten att tillvarata den kraft som kommer från regleringen.

Länsstyrelsens i Kronobergs läns föreläggande mot turbindrift drabbar och omfattar inte kraftverksverksamheten på Y. Det innebär att verksamheten på Midingsbråte inte har något förbud idag och där är det direkt och utan tvekan så att man ska tillämpa reglerna om omprövning för moderna miljövillkor. Förbudet på kraftverksamheten för Gäddeviksås tillkom en tid innan lagstiftningen ändrades och förtydligades i hur man ska skulle se på urminnes hävd med mera. Detta ska alltså ses som en parentes till den kontinuitet som har varit på platsen. Sökanden ser sig som en verksamhetsutövare i en pågående verksamhet. Därför bör man kunna tillämpa reglerna om moderna miljövillkor. Driftuppehållet ska inte ligga i vägen för det. Skulle det vara så att man inte kan betrakta det på detta vis är det bara Gäddeviksås som i så fall ska tillståndsprövas och då är det bara den turbinens miljöpåverkan som ska bedömas. Lagstiftaren har varit tydlig med att man inte ska vara onödigt krånglig och krävande i processen för prövning av den här typen av

anläggningar, alltså tillståndsprövningar av de äldre kraftverken. Det ska inte ställas onödigt höga beviskrav.

Avseende omprövning för moderna miljövillkor finns inte krav på samråd och miljökonsekvensbeskrivning. Man ska alltså inte kräva eller medverka till att det sker inflation i hur höga krav man ställer på en miljökonsekvensbeskrivning. I detta fall ska det under alla omständigheter vara på det vis att den miljöbedömning som är gjord är alldeles tillräckligt tillsammans med den miljökonsekvensbeskrivning som sökandena i M 2627-19 lämnat och som sökanden har hänvisat till. All annan formell stränghet i bedömningen här skulle strida mot lagstiftarens och de nya behoven som samhället har att få fram och att ge tillstånd för fortsatt drift för denna typ av anläggning som producerar förnyelsebar energi.

Huvudförhandlingen avslutades med en syn. Sökanden beskrev då bland annat att det tidigare var ett vattenhjul som drev kraftverket där turbinerna är idag. När man körde med vattenhjul stämde man av och gjorde ett dämme. Intagsluckorna är kvar och idag är det öppet in till turbinerna. På senare tid har ingenting ändrats, kvar är en miljö från 1800-talet. Vidare framför sökanden att fåran vid kraftverksbyggnaden är den naturliga fåran och det har alltid funnits intag och någon typ av fördämning även vid tidigare saltkvarn (från 1600-talet). Luckorna har använts för att styra flödet tidigare, idag är de öppna och turbinen som släpper fram vatten är en extra barriär. Flodutskovet ska byggas om till ett automatiskt, spalten ska placeras så att fisk som kommer in kan ta sig ut. Bakom luckorna finns galler som motverkar skräp och fisk.

Efter genomförd huvudförhandling har sökanden ytterligare utvecklat varför han anser att urminnes hävd föreligger och anför då bland annat att i nutid har samhället ett kraftigt ökande behov av el och det har blivit alltmer angeläget att försäkra sig om att den energi som produceras är förnyelsebar vilket bland annat har resulterat i ny lagstiftning med avseende på vattenkraften. Samtidigt måste vi värna om miljön i våra vattendrag och beakta de kvalitetsnormer för vatten som beslutats.

Förhållandena i förevarande fall är speciella eftersom den primära dämningen och vattenregleringen sker i annat samhällsviktigt syfte och av annan verksamhetsutövare än av kraftproducenten. R. Ns. anläggning har enbart en ytterst lokal påverkan som vandringshinder och dess inverkan på vattnets djup och läge är försumbar i förhållande till dämningen av Mien. Även om utvinningen av kraft numera sker genom turbiner har anläggningens läge och funktion samt inverkan på vattenförhållandena i allt väsentligt varit desamma sedan uppförandet, vilket beträffande dammbyggnaden på Gäddeviksås är omkring 1850 och beträffande Midingsbråte tidigare än så.

Planerade åtgärder kommer inte att förändra den sedan århundraden etablerade miljön annat än i positiv riktning, särskilt vad avser konnektiviteten. Inga nya landområden kommer att läggas under vatten och inga åsträckor kommer att torrläggas. Det kan noteras att de negativa synpunkter som har lämnats i målet generellt går ut på att man kräver ännu mer långtgående åtgärder för att öka konnektiviteten och att om så inte blir fallet motsätter man sig fortsatt drift av kraftverket.

Oavsett om domstolen finner att R. Ns. verksamhet helt eller delvis ska tillståndsprövas, eller om den helt eller delvis kan prövas inom ramen för förfarandet avseende omprövning för moderna miljövillkor, ska det beaktas att lagstiftaren varit tydlig med att prövningen inte ska vara onödigt krånglig och krävande i denna typ av mål. Eftersom regleringen av Mien sedan årtionden inte ingår i R. Ns. verksamhet är det enbart kraftverksanläggningen och dess ytterst marginella och lokala påverkan på vattnets djup och läge som är föremål för prövning och vars hävd som sökanden har att visa. De befintliga kraftverksbyggnadernas historiska ursprung, användning och påverkan på omgivningen framstår som ytterst väl dokumenterad i förevarande fall. R. N. har gjort sannolikt att den verksamhet som bedrivs hittills inte i något väsentligt avseende skiljer sig från hur den kan antas ha bedrivits före införandet av de tillståndskrav som miljöbalken sedan ersatte.

Föreläggande att upphöra med vattenkraftsproduktion genom turbindrift på X meddelades i december 2013, för det fall ansökan inte inkom senast den 30 april 2015. Den symbios som råder mellan dämningen av Mien och kraftproduktionen är skälet till att R. N. inväntade KEVAB:s utredningar avseende dammens framtida konstruktion och vattenhushållningsbestämmelser innan han gav in den egna ansökan. R. N. har av det skälet inte bedrivit vattenkraftsproduktion sedan den sista april 2015.

Fördelarna med samordning av ansökningsprocessen i allmänhet, och de skadeförebyggande åtgärderna i synnerhet, bedömdes från R. Ns. sida överväga nackdelarna med att avstå från produktion under en period. Han har emellertid hela tiden varit tydlig med att han avser att fortsätta driften och att han avser att söka lagligförklaring, tillstånd eller omprövning för moderna miljövillkor för verksamheten och anläggningen. Som ovan nämnts har turbinerna visserligen inte snurrat sedan några år tillbaka men det har inte vidtagits några fysiska åtgärder innebärande ändringar på platsen. Något nytt naturtillstånd har inte uppstått. Driftstoppet ska inte betraktas som annat än ett tillfälligt, ofrivilligt driftuppehåll att jämföra med uppehåll föranlett av exempelvis renoveringsbehov. Det kan nämnas att R. N. under driftuppehållet passat på att renovera och att göra en grundlig översyn av anläggningsdelarna. Anläggningen står nu redo för fortsatt drift.

Sökanden relaterar till flera avgöranden från mark- och miljöverdomstolen (MÖD). I mål N 5962-18 har MÖD prövat beviskravet för urminnes hävd vid vattenverksamhet. Med hänvisning till förarbetena till 5 a § MP (prop. 2017/18:243) poängterade MÖD att beviskravet beträffande vad den äldre rättigheten omfattar inte ska ställas så höga att det i praktiken blir omöjligt att bevisa vad som är rättskraftigt avgjort. För urminnes hävd bör det räcka med att verksamhetsutövaren med hänsyn till omständigheterna kan göra sannolikt att den verksamhet som bedrivs idag inte i något väsentligt avseende skiljer sig från hur den kan antas ha bedrivits före införandet av de tillståndskrav som miljöbalken sedan ersatte.

Planerad verksamhet och åtgärder

R. N. söker i första hand nya villkor för att driva anläggningen som strömkraftverk. Det vill säga att driva anläggningen på det vatten som KEAB och Regleringsföreningen vid varje tillfälle släpper fram enligt den tidigare nämnda domen eller framtida domar.

I andra hand avser han att få anläggningen tillståndsprövad.

I samband med att Karlshamn Energi och Vatten AB bygger om Miedammens östra del, vilket bör prioriteras, kommer intagen till kraftverket att torrläggas. Underhållsarbeten på intagsluckor, flodlucka och fingrindar genomförs då, för att kunna utföra arbetena i torrhet.

Tillsammans med flodluckan är anläggningens maximala kapacitet 4,7 m³/s vid övre dämmningsgräns.

Någon förändring av fingrindarna planeras inte med hänvisning till utredning om vattenhastigheter genom fingallren. Vattenhastigheten i de bägge intagen till turbinsumparna vid kraftverket Gäddeviksås Kvarn och Såg har beräknats teoretiskt. I intaget till den mindre turbinen beräknas hastigheten kunna uppgå till maximalt 0,47 m/s medan den i intagen till den större kan uppgå till 0,95 m/s. Vid den större turbinens normala drift har vattenhastigheten troligen inte överstigit 0,77 m/s. Eftersom vattenhastigheten kan anses vara låg i intaget till den mindre turbinen behöver inga särskilda åtgärder vidtas för att begränsa hastigheten där. Med föreslagen planerad vattenhushållning i Mien förekommer inte vattenhastigheter över 0,5 m/s genom befintliga galler. Verkningsgradsmässigt arbetar den lilla turbinen bäst i intervallet 0,3 - 0,7 m³/s och prioriteras för drift när nivån i Mien är låg och töms på lite vatten. Med föreslagna volymer till fiskvägar ska Mien tappas på 0,89 m³/s innan det finns flöden för den stora turbinen att starta. Hur sannolikt är det att Mien skulle tappas på 1,59 m³/s när sjöns yta ligger på + 94,8 m? Vid den

VISS bedömer ekologisk status som måttlig. Den ska nå god 2021. Tingsryds kommun bedömer vattenkvalitén som mycket fin.

Miljökvalitetsnormer

Sökt verksamhet berör MKN för vatten. För redogörelse av miljökvalitetsnormer hänvisas till MKB i ansökan tillhörande mål m 2627-19 och dess avsnitt 5.6. Föreslagen åtgärd enligt VISS är fiskväg vid Miens utlopp, vilket motsvarar föreslaget villkor i ansökan. Verksamheten kommer således inte att försvåra uppnåendet av en miljökvalitetsnorm.

Genom skadeförebyggande åtgärder förbättras kvalitetsfaktorn konnektivitet.

Planerade åtgärder kommer inte att förändra den sedan århundraden etablerade miljön annat än i positiv riktning, särskilt vad avser konnektiviteten. Inga nya landområden kommer att läggas under vatten och inga åsträckor kommer att torrläggas.

Tillåtlighet

R. N. har varit verksam på anläggningen sedan han var i arbetsför ålder och har sedan 1980-talet haft eget ansvar för driften av vattenkraftverksamheten. Han har även haft uppdraget att hantera regleringen av sjön samt ansvaret för kontinuerlig insamling och rapportering av data såsom exempelvis vattenstånd. R. N. har själv ytterst goda kunskaper om förhållandena på platsen vad gäller såväl hydrologi, biologi samt teknik. Han har för specifika uppgifter inför denna ansökan anlitat konsulter med specialkompetens, bland annat fiskeribiologisk sakkunnig. R. N. har således själv jämte anlitande av konsulter erforderlig kompetens för den sökta verksamheten.

Genom de skyddsåtgärder som föreslås kommer åtgärder som eventuellt skulle medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön att förebyggas, hindras eller motverkas. Bästa möjliga teknik kommer att användas i den

Älvräddarna påtalar att vad gäller ansökan för kraftverket vid Gäddeviksås saknas det föreslagna vattenhushållning för den vattenverksamhet som bedrivs vid kraftverket. Inget preciserat utöver 20 l/s genom flyktöppning.

Sökanden i M 3583-19 har anfört att verksamheten är historiskt väl dokumenterad. Detta förefaller enligt älvräddarna avse syftet med de olika verksamheterna och inte hur de har bedrivits. Angående sökandens påstående om att vattenverksamheten inte har förändrats när turbinsumpar i betong har ersatt vattenhjul och så vidare vill Älvräddarna hänvisa till domskäl från Mark- och miljööverdomstolen från den 23 juni 2020 i M 1328-19.

Älvräddarna menar att sökanden i M 3583-19 inte har visat hur verksamheten har bedrivits tidigare och vad en påstådd rättighet av urminnes hävd omfattar. Oaktat detta så har verksamhet för kraftproduktion upphört år 2015 efter ett lagligt föreläggande om att verksamheten ska upphöra. Föreläggandet överklagades inte utan sökanden efterföljde det som verksamhetsutövaren förelagts att göra.

Länsstyrelsen i Blekinge län anser att ansökan kan bifallas för det fall att flyktvägens utformning ändras enligt länsstyrelsens synpunkter i detta yttrande. Vidare anser länsstyrelsen att flödesfördelningen mellan den östra och västra fåran bör utgöras av att det i västra fåran ska vara MLQ 0,5 m³/s eller tillrinningen dock minst 0,2 m³/s baserat på 5 percentilen vid utloppet från Mien.

Länsstyrelsen anser att vattenanläggningen och vattenverksamheten vid Gäddeviksås ska omprövas för det fall domstolen finner att verksamheten kan anses omfattas av den rättsliga grunden urminnes hävd. För det fall att någon hävd inte föreligger, anser länsstyrelsen att vattenverksamheten ska tillståndsprövas. Vid en sådan tillståndsprövning anser länsstyrelsen att domstolen särskilt ska beakta regeln i 16 kap. 11 § miljöbalken (1998:808) och vad som där anges om jämkning av villkor och/eller att det vid konkurrens mellan olika verksamhetsutövare om

naturresursen (i detta fall vatten) ska ges företräde åt den verksamhet som bäst uppfyller 3 kap. miljöbalken.

Vid avledning av vatten till kraftverket skall flödesfördelning till den västra fåran prioriteras före vattenflöde till kraftverket med hänsyn till miljövärden och faunapassage.

Flyktvägens utformning avseende storlek på öppningen, vilket djup öppningen har samt om vattenhastigheten accelereras behöver kompletteras och beskrivas mer utförligt. Enligt 2 kap. 3 § miljöbalken (1998:808) skall bästa möjliga teknik användas vid verksamheter enligt miljöbalken. Det är av största vikt att fisk kan vandra både upp- och nedströms och i detta sammanhang är flyktvägens utformning betydande.

Länsstyrelsen ansluter sig till Fiskeutredningsgruppen i Västra Götalands (FUG) ingivna yttrande vad gäller villkor om galler vid kraftverket. Föreslagna lutningar på gallren är betydligt högre än föreliggande praxis. Om befintliga galler ska användas behövs information om skick och utformning avseende dessa, i enlighet med det förslag som beskrivs av FUG. Gallren, avledarens och flyktöppningens funktion behöver därför utredas ytterligare.

Länsstyrelsen i Kronobergs län har begärt in expertutlåtande från Fiskeutredningsgruppen, FUG, vid Länsstyrelsen Västra Götalands län.

Länsstyrelsen yrkar

- att ansökan kompletteras med uppgifter om flyktväg, galler, anordning för uppströms vandring samt höga flöden.
- att hela verksamheten ska tillståndsprövas.
- att det i flyktvägen ska tappas minst 0,2 m³/s när turbinerna är i drift.
- att tappning från Mien i första hand ska ske till faunapassage i västra

fåran vid Miens västra damm och till flyktväg vid anläggningen
Gäddeviksås/Midingsbråte innan vatten får avledas till kraftverket.

Detaljerad utformning av flyktväg ska ske i samråd med fiskevårdssakkunnig och utformas med bästa möjliga teknik, enligt 2 kap 3 § miljöbalken. Att säkerställa en lyckad fiskvandring både upp- och nedströms är komplicerat och kräver fiskevårdssakkunnig. För att uppnå miljö kvalitetsnormer för vatten för Mieån är det avgörande att både uppströms och nedströms vandring fungerar.

För att fisk inte ska riskera att fastna eller skadas vid gallret utan ha möjlighet att simma vidare och leta efter flyktöppning krävs att gallret är rätt utformat. Av rapport från HaV 2013:14 framgår att bästa teknik för fingaller är ett låglutande galler med en spaltvidd av maximalt 15 mm. Utformningen är av yttersta vikt för att fisken ska hitta till, och vilja simma in i, flyktöppningen och passagen, men även för att fisken inte ska orsakas direkt skada och mortalitet vid passagen och även för att risken för predation inte ska ökas. Länsstyrelsen anser, i enlighet med FUG, att befintliga galler har en stor avvikande lutning utifrån praxis.

I Länsstyrelsens yttrande för mål M 2627-19 yrkar Länsstyrelsen i första hand på ett minsta flöde i faunapassagen och västra fåran som ska motsvara MLQ, vilket i ansökan anges till 0,5 m³/s. FUG anger att genom att flytta västra fåran närmre turbinutloppet borde vara den bästa åtgärden för att uppströmsvandrande fisk ska hitta den. Om minst MLQ samt merparten av vattnet under hösten rinner i västra fåran och den mynnar nära turbinutloppet bedöms inte någon annan klunkning behövas. Insteget till faunapassagen bör placeras närmre kraftverket för att fungera som en fiskväg för kraftverket.

Öringbeståndet i Mieån nedströms Miens är svagt men kan öka markant om fria vandringsvägar återskapas. I Mieån strax nedströms Mien finns ett svagt bestånd av flodpärlmussla. För att flodpärlmusslorna i Mieån ska kunna överleva måste det till

höga tätheter av öringyngel i Mieån då musslorna är helt beroende av öringyngel för mussellarvens fortplantning.

Nedströmsvandrande fisk simmar nedströms för att leka på lämpliga lokaler att lägga sin rom. När romen utvecklats till smolt ska fisken simma uppströms till sjön. Att säkerställa en lyckad fiskvandring både upp- och nedströms är komplicerat och kräver stor hänsyn till lokala förhållanden. Insteget till faunapassagen bör placeras närmre kraftverket för att fungera som fiskväg även till kraftverket.

Länsstyrelsen anser att en bra anordning för uppströms vandring är avgörande för om faunapassagen kommer fungera optimalt och därmed avgörande för att miljö kvalitetsnormer för Mieån kan uppnås.

Det bör framgå av ansökan vad maxkapaciteten för anläggningens flöde är samt vad det motsvarar i återkomsttid. Det saknas också uppgifter om vad som händer vid flöden som överstiger maxkapaciteten samt på vilket sätt Miens reglering samverkar med Gäddeviksås/Midingsbråte vid höga flöden. Det bör också framgå av ansökan vilka risker och konsekvenser det finns kopplat till höga flöden, ett eventuellt turbinhaveri och klimatförändringar.

Länsstyrelsen yrkar att det i flyktvägen ska tappas minst 0,2 m³/s när turbinerna är i drift för att säkerställa en fungerande nedströms vandring.

Tappning från Mien ska i första hand ske till faunapassage i västra fåran vid Miens västra damm och till flyktväg vid anläggningen Gäddeviksås/Midingsbråte innan vatten får avledas till kraftverket.

Vad gäller kulturmiljö vill Länsstyrelsen framhålla att kvarnplatsen har gamla anor som går tillbaka till åtminstone 1600-talet. Midingsbråtes kvarn är byggd under tidigt 1800-tal och Gäddeviksås kvarn är byggd runt 1850. Dammybyggnaderna till Gäddeviksås och Midingsbråte kvarn och såg har under flera århundraden varit

betydelsefulla för flottningen och avgörande för vattenkraftsutvinningen i Mieån. Dammkropparna byggdes mellan 1910-1911. Dammkropparna och hävden av platsen är idag avgörande för kvarnmiljöns fortlevnad. Länsstyrelsen vill också framhålla att det kan finnas äldre lämningar under vattnen och även oregistrerade fornlämningar är skyddade enligt lag, skulle sådana påträffas måste arbetet avbrytas.

FUGs utlåtande redovisar bland annat följande. Enligt Länsstyrelsen i Kronobergs län har det funnits en storvuxen nedströmslekande öringstam i Mien. En förhoppning med föreslagna åtgärder är att Miens öring återigen ska börja leka nedströms och detta är en målsättning från Länsstyrelsens sida. För att nå framgång med ett nedströmslekande öringbestånd bedömer FUG att västra fåran behöver anpassas för detta.

Att flytta västra fåran närmare turbinutloppen borde vara den bästa åtgärden för att fisk som vill uppströms ska hitta den. Om minst MLQ samt merparten av vattnet under hösten rinner i västra fåran och den mynnar nära turbinutloppet bedöms inte någon annan klunkning behövas. Fiskväg vid kraftverket bedöms då inte heller krävas. Det bedöms inte heller behövas någon ålyngelledare. Om västra fåran leds om närmare kraftverket blir dess totala längd kortare och får därmed en högre fallhöjd. Fåran kan därför behöva meandra för att erhålla en lagom flack lutning.

I ansökan anges att det inte gått att mäta vattenhastigheten vid turbinerna p.g.a. att kraftverket inte får köras. Teoretiska beräkningar har utförts som visar att den vänstra turbinen medför att vattenhastigheten blir <0,5 m/s vid alla nivåer på Mien. Den högra har då Miens nivå understiger +95,10 en högre vattenhastighet än 0,5 m/s. Förslag på en annan fördelning av vatten mellan turbinerna ska enligt beräkningar medföra att även högra intaget får en lägre hastighet.

Gallren, avledarens och flyktöppningens funktion behöver utredas ytterligare.

- Arealen av lek- och uppväxtområde i omedelbar närhet av utloppet är en framgångsfaktor för återetablering av nedströmslekande öring.

- Fiskvägslösningen vid utloppet bör vara en naturliknande konstruktion och även utformas som fungerande lek- och uppväxtbiotoper för öring.
- Flödet i den västra fåran bör vara minst MLQ eller tillrivningen. Under lekvandringstid under hösten bör flödet vara högre, kanske bortåt 1 m³/s för att lekfisken naturligt ska söka sig ner i västra fåran.
- Att flytta västra fårans mynning närmare turbinutloppen bör utföras och innebär sannolikt att behovet av fiskväg vid kraftverket saknas.

Inför huvudförhandlingen inkommer länsstyrelsen med ett kompletterande yttrande från FUG.

Under huvudförhandlingen har länsstyrelsen bland annat framfört följande.

Förstahandsyrkandet bestrids då verksamheten saknar tillstånd eller motsvarande. Andrahandsyrkandet medges under förutsättning att faunapassage och tappning i M 2627-19 utformas i enlighet med länsstyrelsens förslag och villkor. I annat fall bestrider länsstyrelsen ansökan eftersom faunapassage och flyktväg saknas.

Punkt a i andrahandsyrkandet medges under förutsättning att villkor för verksamheten meddelas enligt länsstyrelsens synpunkter. Punkt b-g medges. Länsstyrelsen bestrider punkt h och yrkandet om verkställighetsförordnande med anledning av att verksamheten saknar tillstånd.

När det gäller flyktväg anförs bland annat följande. Det krävs i storleksordningen en öppning på minst 24 cm i bredd med 200 l/s för tillfredsställande funktion. Öppningen till flyktvägen är placerad så fisk som uppehåller sig vid gallret inte enkelt hittar den. En öppning precis i anslutning till gallren behövs. Flödet in i flyktöppningen ska öka när fisken letat sig in och sedan successivt öka.

När det gäller galler anförs bland annat följande. Gallerlutningen är hög och följer inte praxis för fiskanpassade galler. Om befintliga galler ska behållas måste

flyktöppningar som fisken lätt hittar finnas i gallren. Max vattenhastighet vid galler 0,5 m/s. Enligt Havs- och vattenmyndigheten (2020) kan en högre lutning på galler än 45 grader enbart accepteras om gallret är litet, och det finns en eller flera flyktöppningar i närheten med stor avbördning. De visar vidare att eftersom ett galler med hög lutning inte erbjuder vägledning mot flyktöppningen på samma sätt som låglutande galler så ställs extra höga krav på flyktöppningen.

När det gäller anlockning anføres bland annat följande. Insteget ligger 45 m från den plats där fisk naturligt ansamlas vid vandring, dvs i anslutning till turbinutloppet. Den koncentration av flödet som föreslås vid insteget till västra fåran, förbättrar anlockningen, men föreslaget flöde (0,17 m³/s) bedöms inte vara tillräckligt. Det föreslås ett anlockningsflöde på 0,5 m³/s sept - nov samt klunkning ett dygn per vecka sept -nov.

Länsstyrelsen föreslår följande villkorskrivning (i förhållande till sökandens numrering) :

2. 1:a hand. En anordning för nedströms vandring (flyktväg) behöver utredas vidare.
2:a hand. En anordning för nedströms vandring (flyktväg) ska tas fram i samråd med fiskevårdssakkunnig och som följer HaV:s rapport/vägledning om bästa möjliga teknik. Anordningen ska godkännas av tillsynsmyndigheten. (Justering av villkor 2)
3. Befintliga galler kan endast bibehållas om flyktväg utformas i enlighet med HaV:s rapport/vägledning om bästa möjliga teknik och har godkänts av tillsynsmyndigheten. Spaltvidd får vara max 18 mm. (Justering av villkor 3)
4. Tillägg: Anordningarna ska tas fram i samråd med fiskevårdssakkunnig och godkännas av tillsynsmyndigheten.
6. Tillägg: Kontrollprogrammet ska godkännas av tillsynsmyndigheten

Länsstyrelsen föreslår följande nya villkor

- Hastigheten vid gallret får högst uppgå till 0,5 m/s.
- I flyktvägen ska tappas minst 0,2 m³/s när turbinerna är i drift.
- Tappning från Mien ska i första hand ska ske till slitsrännan och anlockningsflöde vid Miens västra damm och därefter till flyktväg vid anläggningen Gäddeviksås/ Midingsbråte. Först därefter får vatten avledas till kraftverket.
- Drift av kraftverket får inte inskränka rätten för KEAB att följa sin dom.
- Kraftverket ska vara avstängt 1 dygn/vecka under perioden 1 september - 30 november för att möjliggöra lockvatten i västra fåran.

Länsstyrelsen frågar sökanden när förändring i drift för Gäddeviksås kraftverk senast angavs och uppger att år 2003 ska R. N. ha tilldelats ett elcertifikat för anläggningen, för att få det behöver vissa förändringar av anläggningen eller produktionsförändringar ske. De finns inte upptagna här. Därför ställs frågan till sökanden om förändringar skett i samband med att R. N. fick elcertifikatet.

Länsstyrelsen frågar sökanden om intagsluckorna uppströms gallerna är helt öppna när kraftverket körs och om spaltvidden på flyktvägen Spaltvidd på 18 mm brukar vara absolut max för fiskanpassade galler, det räcker om ett par stycken spalter är 20 mm för då tar sig fisken igenom den största spalten. Länsstyrelsen ställer sig frågande till om fisk som är 80 mm bred ska kunna ta sig igenom en öppning på 80 mm. Öppningen in till flyktvägen ska vara utan skarpa kanter. De såg skarpa ut på redovisningen.

Länsstyrelsen anför att denna prövning sker utanför NAP:en. Därför är de riktvärden som sökanden hänvisar till inte aktuella. Den föreslagna nedströmslösningen är så bristfälligt beskriven att man måste ta höjd för de bästa möjliga lösningar som finns beskrivna i Havs- och vattenstyrelsens (HaV:s) vägledning. Angående anlockningen längst ner vid insteget i västra fåran så vet de inget om hur det ser ut när höljanivån nedströms är hög - då finns inte de höga hastigheterna ut från den

västra fåran till höljan. Det är inte uteslutet att kraftverket vissa år kan drivas under stor tid av året och då finns inte de anlockningsflöden som behövs.

Länsstyrelsen poängterar att de har beslutat om ett föreläggande om utrivning gentemot Gäddeviksås som de avvaktar med till efter nu aktuell prövning.

Länsstyrelsen i Kronobergs län motsätter sig den presenterade regleringslösningen. Det blir besvärligt om sökandena i M 2627-19 har tillstånd till att reglera sjön och länsstyrelsen, för att veta om sökandena följer sin dom, tvingas att utöva tillsyn över sökanden i M 3583-19. Tillstånd till att reglera sjön ska ges till den anläggning där regleringen faktiskt sker så att länsstyrelsen kan göra tillsyn där det behövs. Om det är så att sökanden kommer att sköta den faktiska regleringen ska de också söka tillstånd för det.

Länsstyrelsen bedömer att sökanden inte har visat att han bedriver en verksamhet enligt urminnes hävd. Det har skett förändringar av djup och läge med mera utan att tillstånd har funnits. Det ifrågasätts inte att det har funnits byggnad på platsen utan sökanden har inte visat att verksamheten bedrivs med stöd av hävden.

Länsstyrelsen anser inte att någon av verksamheterna kan uppnå de beslutade miljö kvalitetsnormerna om inte länsstyrelsens synpunkter tillgodoses.

Efter huvudförhandlingen har länsstyrelsen inkommit med bland annat följande.

Vid syn framkom att gallren består av gallerdurk framför både Gäddeviksås och Midingsbråte turbiner. För Midingsbråte är det fortfarande oklart huruvida spaltvidden är 18 och/eller 20 mm. I underlaget finns skisser på galler framför turbinerna som visar på vanliga fiskgaller och inte gallerdurk. Med ny information om att gallret består av en gallerdurk finns det således en överhängande risk att vattenhastigheterna framför båda intagen vid gallret når kritisk vattenhastighet av >0,5 m/s. Länsstyrelsen erinrar att flyktväg behöver anpassas till samma storlek på fisk

som slitsrännan i mål nr M 2627-19 både med avseende på utformning, men också minimitappning.

En optimal placering av en fiskpassage är så nära dammen/turbinutloppet som möjligt eftersom vandringsbenägna fiskar söker sig längs med huvudflödet. Vid anträffande av vandringshinder söker de sig sedan i sidled för att lokalisera en passage runt obstruktionen. För att fisken ska kunna hitta passagen behövs då anlockningsflöde i storleksordningen om åtminstone 2-5 % av totala vattenflödet utöver de vattenhastigheter som förespråkas (HaV, 2020). Detta på grund av att anlockningseffektivitet styrs av rörelsemängd (=flöde*hastighet). Vid en suboptimal placering av en fiskpassage krävs det kompensation av den ogynnsamma placeringen med en signifikant proportion av totalflödet.

Länsstyrelsen yrkar ersättning med totalt 56 800 kr för kostnader för arbetstid (71 h á 800 kr) angående ansökan om omprövning alternativt tillstånd till vattenverksamhet.

Tingsryds kommun, kommunstyrelsen, yrkar följande:

1. att den övre dämningsskänkan skall höjas från nuvarande 95,38 meter över havet till 95,48 meter över havet. Därmed bibehålls den totala tappningsvolymen på totalt 90 centimeter. I syfte att minska risken för denna igenväxning av Miens strandområden anser Tingsryds kommun att dagens nedre tappningsgräns (tröskelhöjd) på 94,48 meter över havet höjs till 94,58 meter över havet.
2. att aviseringar skall sändas till Länsstyrelsen i Kronobergs län och Tingsryds kommun när 10 centimeter över nedre tappningsgräns och när 10 cm under övre tappningsgräns uppnått. På detta vis uppnås en typ av buffertzona med möjlighet till tids- och volymmässigt handlingsutrymme för berörda parter.
3. att en väl fungerande faunapassage tillskapas i det aktuella området i så väl västra som östra åfåran från Miens utlopp till den lugnflytande delen av Mieån strax söder om den allmänna vägen 649 mellan

Gäddeviksås och Midingsbråte.

4. att betryggande vattenmängder skall släppas i båda fiskvägarna under hela året.
5. att faunapassagerna skall byggas på ett sådant sätt att de anpassas till variationen i fiskars simförmåga.
6. att faunapassagerna skall byggas på ett sådant sätt att de särskilt anpassas till behovet av låga vattenhastigheter för uppströms simmande fiskyngel från lek- och uppväxtområdena i Mieån till sjön Mien. Anpassningen av vattenhastigheten i faunapassagerna är i detta fall särskilt viktig eftersom fiskyngeln måste simma mot strömmen för att komma till livs- och uppväxtmiljöerna i sjön Mien.
7. att möjligheterna för byggande av reproduktionsområden längs faunapassagen skall utnyttjas optimalt.
8. att kommunen får möjlighet att lämna ytterligare yttrande efter det att ansökningarna har kompletterats.
9. att i övrigt ansluta sig till vad som Länsstyrelsen i Kronobergs län yrkat och anfört i yttranden daterade 2020-02-17 (bilaga 1 och 2).

Under huvudförhandlingen har Tingsryds kommun framfört bland annat följande.

Det har i målet framkommit att de två sökandena är beroende av varandra.

Kommunen har tittat på intresset av en fiskväg både i västra och östra fåran. Kanske kan det ske en förberedande åtgärd i betongmuren för en fiskväg inför framtiden.

Tingsryds kommun yrkar ersättning med 15 000 kronor (50 h arbete).

Enskilda och organisationer m.fl.

Mieåns vattenråd anför att eftersom ansökan anger damm vid Mien vill Mieåns Vattenråd påpeka att det faktiskt är två dammkroppar skilda av ett os. Detta gör att ansökan borde omfatta dels faunapassagen vid den västra åfåran, dels en avbördningsfåra med faunapassage även på den östra sidan. Detta för att motsvara de av MSB uppsatta avbördningskriterierna. För att den västra åfåran skulle fungera

optimalt som faunapassage bör vattenhastigheten vid den smalaste delen inte överstiga 0,5 m³/s vilket innebär ett flöde på 500-600 l/s (se Emåförbundets utredning 2016).

Även fiskelagen (SFS 1993:787) är här tillämplig då den i 17:e paragrafens inledning anger följande: "I varje gren av ett vattendrag eller ett sund där fisken har sin gång ska det finnas en fiskådra i det djupaste vattnet." Lagen ger därmed stöd för Vattenrådets krav på två faunapassager, en i anslutning till västra dammkroppen som mynnar i västra åfåran samt en i anslutning till östra dammkroppen som mynnar i östra åfåran.

Östra åfåran skall anses som huvudfåra och därmed uppfylla de avbördningsvolymmer som MSB anger och dessutom förses med lämplig faunapassage enligt gällande regler i Fiskelagen.

Dessa mål synes ej vara heltäckande för objektsområdet och måste kompletteras med utredningar om den västra åfårans innebörd på helhetssynen för området.

Under huvudförhandlingen har Miens vattenråd och Miens fiskevårdsområdesförening huvudsakligen agerat samordnat. De bestrider ansökan.

Miens Vattenråd och Fiskevårdsområdesförening har med hänsyn till omloppstiden i sjön Mien, som är ungefär sju år, yrkat att tiden för oförutsedd skada ska vara sex-sju år därför att först då har man fått en hel regleringscykel.

Miens Vattenråd yrkar ersättning för rättegångskostnader med 35 040 kronor (fördelat på arbete 55 h á 600 kr, juridiskt biträde huvudförhandling 1,5 dagar á 990 kr och utlägg resekostnader 555 kr).

Miens fiskevårdsområdesförening, hävdar att domstolen måste se det som två dammar, den västra respektive östra dammen. Dessa åtskiljes av en landtunga som

separerar de två åfåror, varför enligt fiskelagen varje åfåra skall förses med var sin fiskväg anpassad för såväl uppåtsimmande fisk som nedåtsimmande fisk. Särskild hänsyn skall tagas till svagsimmande arter.

Bestämmande sektioner för att uppfylla MSB:s krav på avbördningskapacitet (17 m³/s) är dock den nedre delen av västra åfåran. Denna har vid provtappning visat sig ha en maxkapacitet av 4,3 m³/s i nuvarande utformning.

När det gäller ansökan angående kraftverket konstateras att avbördningskapaciteten är max 2,5 m³/s. Detta tillsammans med den västra åfårans maximala kapacitet (4,3 m³/s) totalt 6,8 m³/s korresponderar knappast med kraven som MSB har (17 m³/s) varför omfattande åtgärder måste vidtas. Även här i den östra åfåran måste också tillfredsställande fiskväg anordnas för såväl nedåtsimmande som uppåtsimmande fiskarter. De anför därutöver att

- inga alternativutredningar har redovisats när det gäller faunapassagen.
- förändringar av naturliga tröskelhöjder får ej göras med hänsyn till natur liksom fisket och sedimentering.
- såväl fångdammar som dammfästen kräver servitut alternativt nyttjanderättsavtal med berörda markägare.
- varken förstudien eller renoveringsalternativet - lokaliseringsalternativ har redovisats.
- den antikvariska utredningen över platsen är ej fullständig.
- fisk, turism, bryggor, båtar: alla påverkas av extrema vattennivåskillnader i sjön Mien

De som bor kring Mien upplever att den nivåsänkning samt höjning som sker varje år (ca 1 m) medför betydande olägenheter för såväl de boende som för natur och fisket.

Miens fiskevårdsområdesförening har som förening mål att trygga och förbättra återväxt och tillväxt av de fiskarter som är beroende av en stabil vattennivå. Mien

har ett för södra Sverige väldigt stort bestånd av siklöja. Siklöjan är i sin tur basfödan för de andra arterna som insjööring, abborre och Gädda. Siklöjan går under slutet av oktober och november in till grunda sandbottnar för att leka. Om dessa lekbottnar delvis är torrlagda vid denna årstid så uteblir leken eller flyttas ut och blir avsevärt sämre. Mien har också ett gammalt bestånd av insjööring. Miens fiskevårdsområdesförening har försökt att höja stammen både genom utsättningar och förbättringar av öringens möjligheter till lek i de år som rinner ut i Mien. På grund av att vattennivån i Mien under hösten, när öringen går upp för lek, har varit för låg så har leken i princip uteblivit. De elprovfisken som gjorts efter höstar med lågt vattenstånd har varit väldigt nedslående.

Miens fiskevårdsområdesförening har följande krav inför en ny vattendom:

- Regleringen av tappningen i Mien måste vara tillförlitlig. I dagsläget så anser de att man inte vet exakt hur mycket som tappas. Detta måste skötas på ett professionellt sätt och inte som det görs idag. En automatreglering behövs för att på ett modernt och professionellt sätt sköta tappningen.
- För att undvika de senaste årens låga vattenstånd under speciellt höstarna och för att förbereda oss på framtidens klimatförändringar med höga vattenstånd så anser de att:
 1. Det ska magasineras vatten när det faller mycket nederbörd, referensvärdet på 94,90 möh ska ses som ett värde som man ska ha som målsättning att ligga över under en så stor del av året som möjligt. Miens fiskevårdsområdesförening vill att tröskelhöjden höjs med 2 dm till 94,68 m ö h. Det är den absoluta miniminivån för att leken av siklöja och insjööring ska fungera.
 2. Miniminivån för att Karlshamns stad och Mieån ska vara "försörjda" av vatten från Mien är 350 l/s. Föreningen anser att det är av yttersta vikt att uttag över 400 l/s ska vara noggrant reglerade.

Miens fiskevårdsområdesförening yrkar ersättning för rättegångskostnader med 40 500 kronor (fördelat på arbete 55 h á 600 kr och 7 500 kr i utlägg).

SÖKANDENS BEMÖTANDE

Kammarkollegiet: Det är numera klarlagt att verksamheten omfattas av den nationella planen varför frågasättande av urminnes hävd och därmed sammanhängande frågor från Kammarkollegiet får anses vara överspelade.

Älvräddarna: Det är numera klarlagt att verksamheten omfattas av den nationella planen varför frågasättande av urminnes hävd och därmed sammanhängande frågor från Älvräddarna får anses vara överspelade.

Sökanden gör gällande att vattenverksamheten i form av utvinning av vattenkraften har pågått och får anses fortfarande pågå i en kontinuerlig hävd. De åtgärder som sökanden föreslår ökar konnektiviteten i vattendraget och bidrar till det. Detta görs tillsammans med sökandena i M 2627-19. Sökanden har kommit överens med sökandena i M 2627-19 hur samverkan ska ske i södra och norra delen samt mitten av västra fåran på ett sätt som innebär att vattendraget öppnas upp och möjliggör fiskvandring. Detta måste ses utifrån hur det ser ut på platsen idag och måste beaktas med de skälighetsbedömningar som ska göras enligt 2 kap. miljöbalken.

Sökanden anför att ansvaret ligger på regleringsföretaget. Det kommer ske en kommunikering mellan sökanden i M 3583-19 och regleringsföretaget när de tillåter sökanden i M 3583-19 att köra kraftverket. Regleringsföretaget bestämmer när sökanden kan köra sin anläggning, precis som det är idag.

Länsstyrelsen i Kronobergs län: Sökanden anför att bemötandet till länsstyrelsen också besvarar flera av de övriga yttrandena.

Utgångsläget för bedömning av åtgärder för förbättrad konnektivitet är en opåverkad flödesregim. Naturliga förhållanden blev särskilt belysta under torråret 2018. Utan mänsklig påverkan hade Mieån varit uttorkad större delen av sommaren-hösten. Den bakgrunden ska finnas med när föreslagna verksamheter ska bedömas.

Ett flöde genom flyktvägen på 0,2 m³/s och ett basflöde i västra åfåran på 0,17 m³/s innebär att Mien ska tappas på 0,67 m³/s innan kraftverket kan starta med dess minsta drivvatten på 0,3 m³/s. Med beaktande av diagrammet Summerat medelflöde månadsvis 2004 - 2018 kommer kraftverket i normalfallet knappast att vara i drift under månaderna juni - oktober.

Det finns exempel i HaV:s rapport med fungerande flyktvägar där flödet är 0,015 m³/s. Med ökande vattenhastighet uppströms flyktvägen till ca 1 m/s med föreslagen utformning, bedöms flyktvägen bli väl fungerande med 0,02 m³/s.

Den nuvarande manuella flodluckan kommer att bytas till en automatisk som manövreras med elektrisk skruvdomkraft.

Utvecklad praxis med lutande galler bygger på missförstånd av HaV:s rapport 2013:14. Det är en lösning som praktiseras vid höga vattenhastigheter genom intagsgaller, för att genom geometrisk funktion skapa större våt yta på intagsgallret och få ner vattenhastigheten till högst 0,5 m/s genom gallret. Vid 0,5 m/s fastnar ingen fisk mot intagsgaller. Med föreslagen planerad vattenhushållning i Mien förekommer inte vattenhastigheter över 0,5 m/s genom befintliga galler och något villkor om pådragsbegränsning erfordras inte.

Gallren består av galvaniserat järn med spaltvidder enligt teknisk beskrivning. De är i gott skick, fungerar som avsett och det ligger i verksamhetsutövarens intresse, att de underhålls på ett sådant sätt att inte föremål som förs fram av vattnet slinker förbi gallren, hamnar i turbinerna och havererar dem.

MLQ vid oreglerade förhållanden är 0,13 m³/s och skulle vid ett strömkraftverk utgöra vattenflöde till fiskväg. Här är föreslaget ett basflöde på 0,17 m³/s i västra åfåran och 0,02 m³/s i flyktvägen - totalt 0,19 m³/s i vatten för fiskvägar. Därtill kommer förslaget om klunkning i västra åfåran med 0,5 m³/s när uppströmsvandring av fisk är mest frekvent. Notera att kraftverket inte kommer att vara i drift

när Mien tappas på mindre än 0,49 m³/s. I praktiken blir det oftast mer än det föreslagna basflödet i västra åfåran.

För bedömning av potentialen i öringbeståndets och flodpärlmusslornas utveckling ska beaktas att även Mieån skulle torrläggas vid en oreglerad Mien.

Med lämplig utformning av insteget ska uppströmsvandrande fisk välja västra åfåran - den före detta flottleden som fiskväg.

Instegsanordningen avses utgöras av natursten och bedöms inte kräva något framtida underhåll.

Tillsammans med flodluckan är anläggningens maximala kapacitet 4,7 m³/s vid övre dämmningsgräns. Luckornas kapacitet i östra dammen är dimensionerade för att inte orsaka fallförlust mellan Mien och kraftverket. Miens nivå vid var tid gäller också vid kraftverket när luckorna i östra dammen är öppna. Flodluckan vid kraftverket är dimensionerad för att avbörda turbinernas slukförmåga, när turbinerna måste stoppas på grund av fel på elnätet eller andra orsaker. Flöden som ej kan passera kraftverket har avbördats i den västra åfåran med tidigare vattenhushållning och sedan lång tid etablerad kommunikation mellan berörda verksamhetsutövare.

För att nå högsta lockeffekt ska flyktöppnings spalt vara så smal som möjligt. I samråd med verksamhetsutövarens iakttagelser av fisk framför intagen föreslås bredden 0,08 m.

Lägsta drivvatten avser den lilla turbinen. Den större startar när den lilla nått sin slukförmåga.

NAP:en är i skrivande stund inte beslutad men sökanden kan notera att i förevarande ansökan är föreslaget flöde för konnektivitet 12,2 % av MQ. Det vill säga mer än hittills redovisade planeringsmål. De kan också notera att Gäddeviksås

kraftverk är godkänt för att prövas enligt NAP i enlighet med länsstyrelsens beslut och att länsstyrelsen i sitt yttrande informerar om att båda kvarnarna är i drift för elproduktion och sågverksamhet.

Föreslagna åtgärder som Gäddeviksås kraftverk ansvarar för, är att betrakta som underhållsåtgärder och kommer inte att påverka kvarnmiljön.

Vad gäller bedömning av fiskvägens utlopp nedströms kraftverket framförs att en fiskväg bör mynna så nära utloppet från turbinerna som möjligt då det är där merparten av vattnet förväntas gå. Detta gäller speciellt lax medan öring är mer benägna att hitta mindre biflöden eller fiskvägar i nära anslutning. Lockströmmen från fiskvägen bör helst nå långt ut i vattendraget så att fisken känner av lockflödet. Timmerrännan har ett bra fall vid mynningen vilket vid besöket gav en god lockström ut i vattendraget (dock var det lågt vattenflöde vid besöket). En fiskväg bör inte mynna vinkelrät mot huvudströmmen utan helst bör mynningen vara ca 45 graders vinkel. För att fisken ska hitta fiskvägen är det viktigt att tillräckligt vattenflöde släpps genom fiskvägen. Det föreslagna flödet i fiskvägen utgör ca 11% av MQ. Därtill tillkommer klunkning under den period som öringen vandrar. Flödet inklusive klunkningar bedöms ge relativt goda förutsättningar för att fiskvägen ska fungera tillfredsställande.

Försök har genomförts på olika platser för att leda fisk mot en fiskväg både avseende uppströms- och nedströmspassager. Idag vet man att bubbel- kätting-, ljus- och elridåer inte fungerar tillfredsställande. Galler som stoppar och leder fisk mot en fiskväg har dock visat sig fungera bra på några platser för lax. Detta kommer sannolikt inte hindra ålyngel. Förutsätter också att fisk vid nedströmspassage inte hamnar uppströms gallret som annars måste förses med en flyktöppning med risk att uppströmsvandrande fisk också hittar denna öppning. Ett alternativ är att kraftverket stängs helt i samband med klunkning. Fisken kommer känna av den stora flödesförändringen omedelbart och letar då efter en ny passage och finner då fiskvägen

som enda alternativ. Då vattnet lagras i sjön bör detta inte innebära några produktionsförluster.

När det gäller frågan om när förändringar av driften senast angavs respektive elcertifikat svarar sökanden att det egentligen inte har skett någon ändring av drift i art eller omfattning så att det skulle behövt ske en anmälan eller att någon driftsförändring skulle anges till någon. Det har inte skett någon ändring av driften som skulle föranlett en anmälan eller något annat. År 2003 kunde alla förnybara energikällor få elcertifikat från den 1 maj 2003. R. N. ansökte om det hos Energimyndigheten och fick ett elcertifikat som gällde till den 31 december 2012. Därefter kunde man få förlängt om anläggningen byggdes om, vilket R. N. inte gjorde.

När det gäller flyktvägen kan sökanden åta sig att det ska vara mjuka kanter i flyktvägen, vilket kan läggas till i det allmänna villkoret. Är fisken 80 mm bred och öppningen är 80 mm kommer fisken att slinka igenom. Har fisken väl hamnat i rännen så kommer den att hamna nedströms. Sökanden vidhåller 80 mm.

Sökanden menar att 200 l/s i flyktvägen är orimligt. Under den period när fisken vandrar kommer kraftverket troligen inte vara i drift utan sökanden vill hellre då att allt vatten går i den västra fåran. Det är inte vederlagt att det har gått ner någon större fisk tidigare. Sökanden som bott på platsen i 60 år har bara iakttagit abborre. Sökanden ökar vattenhastigheten i spalten. När fisken kommer till gallret kommer den att kunna söka sig till spalten där den kan gå ut.

Efter genomgång av handlingarna, och efter förnyade kontroller, har det uppdragats att tidigare lämnad uppgift om befintlig spaltvidd om 18-20 mm framför turbinintaget vid Midingsbråte är felaktigt. Den uppgifter som lämnats i teknisk beskrivning, d v s en spaltvidd om 18 mm, är däremot korrekt. Detta innebär att R. N. medger villkor om 18 mm spaltvidd.

Länsstyrelsen skriver att flyktvägen skulle hamna ca 1 m uppströms befintliga galler. Mätning 2020-11-21 visar 0,75 m i nivån +95,67 m. I nivån +93,87 m är avståndet uppströms gallren 0,4 m. Flyktvägens läge uppströms med intagsgallrens lutning är beroende av Miens nivå. Sökanden uppger att flyktrännen ännu inte är detaljprojekterad.

Det synes överflödigt att föreskriva att kraftverket ska stoppas 1 dygn per vecka. Med föreslagen vattenhushållning kommer kraftverket att vara avstängt sannolikt mer än 52 % av året. Turbintekniska förutsättningar kommer i praktiken medföra betydligt mer flöde i omlöpet än föreslaget minimiflöde på 0,17 m³/s. I praktiken blir minimiflödet 0,225 m³/s. Med ambitionen i tappningsställaren att inte släppa mindre än 0,4 m³/s 52 % av året, vilket inte medger kraftverksdrift, kommer betydligt mer vatten än HaV:s föreslagna s.k. HARO-värde för Mieån, enligt den nationella planen för omprövning av Sveriges vattenkraft, att avsättas för vattenfaunans miljöåtgärder. I bedömningen av rimliga åtgärder ska även hänsyn tas till, att en helt oreglerad Mien skulle stundtals torrlägga Mieån med den påverkan det skulle ha på Mieåns vattenlevande fauna. Föreslagna åtgärder kommer att öka konnektiviteten mellan Mien och Mieån, samtidigt som den stör ett ursprungligt naturligt urval i vattenfaunans fortplantning.

Därtill kan tilläggas att angående tappning i flyktvägen västra åfåran utgör primär fiskväg enligt ansökan. Nedströmsvandrande fisk förväntas välja den vägen. Flyktvägen vid kraftverket ska betraktas som en nödutgång för fisk som förvirrat sig in nedströms Miens regleringsdamm och inte hittar tillbaka. Det måste också beaktas, att under de perioder när fisk vanligtvis vandrar, kommer, med föreslagen tappningsställare, kraftverket inte att vara i drift.

Det ska noteras att R. N. inte har några yrkanden avseende vattenreglering i sjön Mien och att frågor om tappning (länsstyrelsens villkor C) inte kan bli aktuella för R. Ns. del. R. N. anser således att förslaget inte är relevant.

Länsstyrelsens förslag till villkor D framstår som märkligt då det inte går att föreställa sig hur driften av kraftverket någonsin skulle kunna ”inskränka rätten för Karlshamns Energi och Vatten AB att följa sin dom”. Anledningen till att målen handläggs gemensamt är att tillstånd och villkor ska harmonieras på sätt att respektive verksamhetsutövare ska kunna driva sin verksamhet i enlighet med sitt eget individuella tillstånd och med iakttagande av sina villkor utan risk eller möjlighet att göra intrång i den andres rätt.

R. N. medger villkor om vattenhastighet om 0,5 m/s (länsstyrelsens villkor A).

R. N. överlämnar till domstolen att avgöra att skäligheten av yrkat belopp. För arbete nedlagt under samrådsskedet medges emellertid ingen ersättning.

Tingsryds kommun: Sökanden betonar att det primära är inte sågverksamhet utan ansökan handlar om produktion av förnyelsebar energi i storleksordningen 150 000 KWh som genom att använda sig av vattnet, som redan däms upp, för ett huvudsakligt annat ändamål. Kraftverket används för att tillföras den allmänna elförsörjningen. Sökanden poängterar det allmänna prioriterade intresset av att tillvarata all form av tillgänglig energi i form av kraftverk i Sverige.

R. N. överlämnar till domstolen att avgöra om rättslig grund finns för Tingsryds kommuns yrkande om ersättning för rättegångskostnader i målet. Begärd timkostnad kan vitsordas såsom skälig i och för sig. Redovisad tidsåtgång framstår emellertid inte som skälig. I avsaknad av specifikation över nedlagt arbete kan någon närmare bedömning inte göras vilket innebär att det exempelvis inte kan uteslutas att yrkandet omfattar tid nedlagt redan i samrådsskedet. För arbete nedlagt under samrådsskedet medges under alla omständigheter ingen ersättning.

R. N. överlämnar i övrigt till domstolen att avgöra skäligheten av yrkat belopp.

Miens vattenråd: Påstående från Mieåns vattenråd om behov av två fiskvägar för uppströms passage tillbakavisas.

Sökanden i M 3583-19 anför att Miens Vattenråds synpunkter inte föranleder någon ändring av sökandens ansökan.

R. N. bestrider att Miens vattenråd har rätt till ersättning för rättegångskostnader i målet. Beträffande skäligheten i sig framstår redovisad tidsåtgång inte som skälig. I avsaknad av specifikation över nedlagt arbete kan någon närmare bedömning inte göras. Av aktbilaga 54 framgår att yrkandet omfattar tid nedlagt redan i samrådsskedet. För arbete nedlagt under samrådsskedet medges under alla omständigheter ingen ersättning.

Miens fiskevårdsområdesförening: Påstående från Mieåns Fiskevårdsområdesförening om behov av två fiskvägar för uppströms passage tillbakavisas.

Sökanden i M 3583-19 anför att Miens Fiskevårdsområdesförenings synpunkter inte föranleder någon ändring av sökandens ansökan.

R. N. bestrider att Miens fiskevårdsförening har rätt till ersättning för rättegångskostnader i målet. Beträffande skäligheten i sig framstår redovisad tidsåtgång inte som skälig. I avsaknad av specifikation över nedlagt arbete kan någon närmare bedömning inte göras. Av aktbilaga 54 framgår att yrkandet omfattar tid nedlagt redan i samrådsskedet. För arbete nedlagt under samrådsskedet medges under alla omständigheter ingen ersättning.

DOMSKÄL

R. N. har i första hand yrkat omprövning enligt 24 kap. 10 § miljöbalken för moderna miljövillkor enligt 11 kap. 27 § samma balk. Han har i andra hand yrkat tillstånd till vattenverksamhet enligt miljöbalken. Till båda yrkanden finns

ytterligare sidoyrkanden. Mark- och miljödomstolen inleder med några, med förstahandsyrkandet samhöriga frågor, och prövar därefter förstahandsyrkandet.

Rådighet

Domstolen konstaterar att R. N. är lagfaren ägare till fastigheterna X och Y och har därmed rådighet att bedriva vattenverksamhet enligt 2 kap 1 § lag (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet på dessa fastigheter.

Miljökonsekvensbeskrivning

En omprövning för moderna miljövillkor kräver varken specifik miljöbedömning eller liten miljökonsekvensbeskrivning så som dessa är reglerade i 6 kap. miljöbalken.

Tillåtlighet

För att kunna göra en omprövning för moderna miljövillkor krävs att den aktuella verksamheten är tillätlig.

Sökanden åberopar urminnes hävd baserat på bl.a. följande grunder:

- Genom de lagändringar som trädde i kraft den 1 januari 2019, samt genom avgöranden från Mark- och miljööverdomstolen i närtid, är det tydligt att tidigare restriktiva tolkning och tillämpning avseende institutet urminnes hävd har övergetts till förmån för en mer inkluderande tillämpning av institutet.
- Mark- och miljöverdomstolen (MÖD) har i dom den 15 januari 2019 i mål nr M 8563-17 gjort bedömningen att hävd anses uppkommit om den verksamhet som bedrivs idag inte i något väsentligt avseende skiljer sig från hur den kan antas ha bedrivits historiskt.
- Kraftverksanläggningens läge och funktion samt dess inverkan på vattenförhållandena har i allt väsentligt varit densamma oaktat att kraften utnyttjats för olika ändamål genom århundradena.

- I samband med synen under huvudförhandlingen beskrev sökanden då bland annat att det tidigare var vattenhjul som drev kraftverket där turbinerna är idag. Intagsluckorna är kvar och idag är det öppet in till turbinerna. På senare tid har ingenting ändrats, kvar är en miljö från 1800-talet. Vidare framför sökanden att fåran vid kraftverksbyggnaden är den naturliga fåran och det har alltid funnits intag och någon typ av fördämning även vid den tidigare saltkvarnen (från 1600-talet).
- Sökanden relaterar till flera avgöranden från MÖD. I dom den 18 april 2019 i mål nr M 5962-18 har MÖD prövat beviskravet för urminnes hävd vid vattenverksamhet. Med hänvisning till förarbetena till 5 a § MP (prop. 2017/18:243) poängterade MÖD att beviskravet beträffande vad den äldre rättigheten omfattar inte ska ställas så höga att det i praktiken blir omöjligt att bevisa vad som är rättskraftigt avgjort. För urminnes hävd bör det räcka med att verksamhetsutövaren med hänsyn till omständigheterna kan göra sannolikt att den verksamhet som bedrivs idag inte i något väsentligt avseende skiljer sig från hur den kan antas ha bedrivits före införandet av de tillståndskrav som miljöbalken sedan ersatte.

Älvräddarna har framfört att verksamheten ska anses ha upphört som följd av Länsstyrelsen i Kronobergs län föreläggande vilket innebär att verksamheten lagligen har upphört. Länsstyrelsen i Kronobergs län bestrider yrkandet då de anser att verksamheten saknar tillstånd eller motsvarande. Både Miens vattenråd och Mien fiskevårdsområdesförening bestrider ansökan.

Mark- och miljödomstolen gör följande bedömning. Baserat på de uppgifter som sökanden har redovisat i sin ansökan och under respektive efter huvudförhandlingen, tillsammans med vad som framkom under synen, har sökanden gjort det sannolikt att dagens anläggning och dess tillhörande verksamhet endast i mindre grad, och utan i något väsentligt avseende, skiljer sig från hur platsen såg ut före år 1882. I den bedömningen ingår även den påverkan dämningen tidigare har haft på vattenförhållandena jämfört med dagens dämning. Domstolens bedömning grundas

bland annat på den höga åldern på befintliga kraftverksbyggnader, som anges vara uppförda senast år 1850 och att dagens turbiner bedöms vara placerade och utvinner energi under i stort sett samma uppdämda förhållanden som tidigare vattenhjul.

Mark- och miljööverdomstolen har i flera mål utvecklat på vilka grunder urminnes hävd föreligger. I avgörande den 23 juni 2020 mål-nr M 1328-19 återges i överdomstolens domskäl att vissa förändringar får ha skett avseende en verksamhet så länge dammens läge och funktion samt dess inverkan på vattenförhållandena i allt väsentligt förefaller ha varit desamma sedan dammens uppförande. I förevarande mål saknas förvisso uppgifter om tappade flöden nedströms och vilka exakta dämmnings- och sänkingsgränser som utnyttjats. Domstolen anser dock att sökandens uppgifter om att luckorna till turbinintagen är kvar som de ursprungliga liksom att miljön i övrigt är orubbad från 1800-talet ger en tillräckligt tydlig indikation om att dämmningsförhållandena fortfarande är likartade dem från före år 1882. Mark- och miljödomstolen inser att den årliga tillgängliga energin för kraftproduktion varit högre då den östra fåran utgjorde huvudfåra, dvs innan den stora regleringen av Mien. Den drift som R. N. vill återuppta innebär med hög sannolikhet en lägre tappning än under 1800-talet medan den dämning som sker av nuvarande anläggningar bedöms vara likartad den dåvarande. Likaså finns betongkonstruktioner i turbinsumpar m.m. som högst sannolikt är anlagda under 1900-talet. Inte heller dessa ändringar bedöms ha påverkat anläggningens dämmande funktion i någon avgörande grad.

Mark- och miljödomstolen bedömer att urminnes hävd, i den mening som avses i 5 a § lag om införande av miljöbalken, föreligger för kraftverken vid Gäddeviksås/Midingsbråte och verksamheten där. Det innebär att verksamheten är tillåtlig och att en omprövning för moderna miljövillkor kan göras.

Moderna miljövillkor

Av 24 kap. 10 § miljöbalken framgår att tillståndsmyndigheten, efter en ansökan om omprövning av en vattenverksamhet för sådana miljövillkor som avses i 11 kap. 27

§ ska upphäva, ändra och besluta nya bestämmelser och villkor i den utsträckning som behövs med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön.

Mark- och miljödomstolens bedömer att införandet av moderna miljövillkor, genom nu ansökt omprövning, bland annat har gjorts med en utgångspunkt i att vattenförekomstens fastställda miljö kvalitetsnormer på sikt blir möjliga att uppnå och icke-försämringskravet uppfylls. I målet kan enligt domstolen konstateras att förutsättningarna för faunapassage förbättras dels genom att nedströms faunapassage underlättas med en ny flyktväg samt att, efter viss samordning med sökandena i mål M 2627-19, möjligheten till både upp- och nedströmspassage förbättras.

Mark- och miljödomstolen bedömer att moderna miljövillkor kan föreskrivas med utgångspunkt i sökandens förslag, dock efter vissa omformuleringar, några revideringar samt kompletteringar.

Den beslutade flyktvägens bredd och avbördning får anses utgöra en kompromiss mellan prioriteringen av tappning av Mien genom den västra fåran och möjligheten att anordna en lämpligt utformad nedströmspassage (flyktväg) vid R. Ns. anläggning.

I fråga om intagsgaller bedömer mark- och miljödomstolen vidare att dessa bör utformas låglutande, jämför Mark- och miljööverdomstolen den 14 juni 2018 i mål nr M 5874-16 om Fagerdala kraftverk i Markaryds kommun. Ungefär motsvarande bör gälla galler framför nu aktuella turbinintag vilket framgår av villkor i domslutet. Det innebär att dagens lösning med brant ställda intagsgaller behöver ersättas med låglutande galler. Låglutande galler är även i överensstämmelse med vad som framgår av Havs- och Vattenmyndighetens Vägledning för fisk- och faunapassager, särskilt då avbördningen genom flyktvägen är förhållandevis liten. De begränsningar som byggs in i anläggningen, genom utformningen av den nya

flyktvägen och dess tillhörande möjliga avbördning, motiverar därför även det att nya låglutande galler behöver installeras.

Eftersom ingen arbetstid fastställs genom domen är det viktigt att precisera i villkor när åtgärderna med ändring av flyktväg, ändring av intagsgaller och anläggande av en sk strömkoncentrator i istället till den västra fåran senast ska utföras. Mark- och miljödomstolen inser att sökanden vill samordna detta med sökandena i mål M 2627-19, i det målet har satts en arbetstid på fem år. Villkoren i nu aktuellt mål bör i möjligaste mån samordnas med det, d.v.s. åtgärderna ska vara vidtagna senast fem år efter lagakraftvunnen dom.

Enligt mark- och miljödomstolens bedömning finns, mot bakgrund av bland annat att arbeten ska utföras inom fastställt vattenskyddsområde, anledning att komplettera de av sökanden föreslagna villkoren med ytterligare villkor om hydrauloljor, smörjfett m.m. där domstolen bedömer att sådana ska vara miljöanpassade i enlighet med svensk standard SS 15 54 34 respektive SS 15 54 70 och som av RISE (tidigare SP) bedömts uppfylla kraven i respektive standard. Vidare ska maskiner, som används i eller invid vattenområde, vara utrustade med slangbrottsventiler.

Innehavare av vattenkraftverk i Gäddeviksås/Midingsbråte är beroende av tappningen från Mien för att kunna producera elenergi vid sina kraftverk. Även om det är osannolikt att tillståndsinnehavarna i mål M 2627-19 i framtiden upphör med tillståndsgiven reglering av Mien och tillhörande vattenhushållning så saknar kraftverken en egen fungerande faunapassage, i både uppströms- och nedströms riktning. För det fall kraftutvinningen ska fortgå utan att faunapassagen sköts av tillståndshavaren för reglering av Mien ska innehavaren av nu aktuella kraftverk vara skyldig att själv anlägga motsvarande faunapassage alternativt överta underhållsansvaret för redan anlagd slitstrappa och i övrigt underhålla faunapassagen från Mien ned till där den västra fåran ansluter till Mieån. Alternativt kan kraftverksinnehavaren välja att riva ut kraftverken. Frågan regleras i villkor enligt

vad som anges i domslutet. Innehavaren av kraftverken ska i det arbetet förhålla sig till vid varje tillfälle gällande regler om eventuell skyldighet att söka omprövning av villkoren alternativt söka tillstånd enligt miljöbalken när det krävs (t.ex. för utrivning) samt samråda med tillsynsmyndigheten i frågan.

Översyn av villkoren

Enligt 22 kap. 29 § miljöbalken ska det i en dom som omfattar tillstånd att bedriva en vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel anges när tillståndets villkor och andra bestämmelser till skydd för människors hälsa och miljön senast ska ses över för att hållas moderna.

Mark- och miljödomstolen konstaterar inledningsvis att regeln ska tillämpas på en dom som ”omfattar tillstånd att bedriva en vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel”. Nu aktuell prövning innebär inte att sådant tillstånd ges men en förutsättning för omprövningen är att tillstånd finns och att domen således omfattar sådant tillstånd. Domstolen bedömer att 22 kap. 29 § miljöbalken är tillämplig i målet.

Tiden ska bestämmas så att översynen av miljövillkoren blir ändamålsenlig med hänsyn till den förväntade utvecklingen och behovet av att verksamheten

1. inte medför en sådan försämring eller ett sådant äventyr för vattenmiljön som avses i 5 kap. 4 § och
2. ges rimlig förutsebarhet i fråga om möjligheterna att nyttiggöra gjorda och kommande investeringar.

Av förarbetena till bestämmelsen anges att för en investeringstung verksamhet som produktion av vattenkraftsel bör i normalfallet en uppdatering inte behövas förrän efter fyrtio eller femtio år, (prop. 2017/18: 243 s. 217).

Med hänvisning till att nu aktuell verksamhet är befintlig och inte på lång tid varit som det anges i förarbetena ”investeringstung” anser mark- och miljödomstolen att

tiden för översyn av de i denna dom angivna villkoren m m bör bestämmas till tjugo år.

Samlad redovisning enligt 22 kap. 30 § miljöbalken

Verksamheten omfattas av urminnes hävd samt de villkor som framgår av domslutet. Domslutet utgör således en sådan redovisning som avses i 22 kap. 30 § miljöbalken.

Tillstånd enligt föreskrifter inom vattenskyddsområde

Sökanden ansöker om tillstånd att få vidta de åtgärder inom vattenskyddsområdet Långasjön-Mien som sökt verksamhet och skyddsåtgärder kräver, utan att ange en närmare precisering. Sökanden har inte begärt dispens från några föreskrifter.

Av den till vattenskyddsområdet bifogade kartan framgår att både kraftverket och utloppet från den västra fåran får bedömas vara belägna inom den sekundära skyddszonen. För denna gäller dels gemensamma bestämmelser tillsammans med den primära zonen och därutöver mer specifika bestämmelser inom enbart den sekundära zonen.

I föreskrifterna, som är daterade 2008-01-24, framgår till exempel av 28 § att tillfällig eller permanent uppläggning, mellanlagring, deponering eller nedgrävning av avfall, inklusive förorenade massor inte får förekomma utan tillstånd från den kommunala tillsynsmyndigheten. Med stöd av 21 kap. 3 § kan mark- och miljödomstolen pröva ansökan om ett sådant tillstånd. Vid domstolens genomgång av föreskrifterna bedöms att sökanden med ansökan om tillstånd har avsett denna paragraf.

Mot bakgrund att det är högst begränsade tillfälliga upplag som kan bli följden att anläggande av ny flyktväg samt åtgärder vid insteget till den västra fåran anser mark- och miljödomstolen att sökt tillstånd kan lämnas. Det föreligger behov att införa ett villkor för upplagens belägenhet, avgränsning och avstädning.

Åtaganden

R. N. får anses ha åtagit sig att inte starta kraftverken vid Gäddeviksås eller Midingsbråte förrän tappningen till den västra fåran minst uppgår till 500 l/s och flödet genom den nya flyktvägen i kraftverken är säkerställt. Det innebär att inget av kraftverken får starta förrän den totala avledningen från Mien uppgår till 520 l/s. Basflödet genom slitstrappan ska dock alltid minst uppgå till 200 l/s samt att genom flyktvägen tappas ytterligare ca 20 l/s.

Vattenhastigheten genom gallren får uppgå till högst 0,5 m/s.

Mark- och miljödomstolen konstaterar därutöver att sökanden har åtagit sig att tillse att kanterna på spalten i flyktvägen utformas rundade.

Kontroll

Sökanden har föreslagit att ett kontrollprogram upprättas och inges, utan att precisera dess innehåll. Mark- och miljödomstolen anser att kontrollprogrammet bland annat ska omfatta hur påverkan på vattenområdet vid anläggandet av insteget till den västra fåran ska följas upp samt även vid anläggandet av flyktvägen samt hur påverkan från eventuella upplag ska kontrolleras.

Länsstyrelsen i Kronobergs län anser att de ska godkänna kontrollprogrammet. Mot bakgrund av bland annat att arbeten ska ske inom ett vattenskyddsområde och att sökanden och remissmyndigheterna till viss del har olika uppfattningar anser domstolen att det är lämpligt att kontrollprogrammet arbetas fram i samråd med förslagsvis Länsstyrelsen i Kronobergs län och sedan godkänns av samma myndighet.

Arbetstid, anmälan av oförutsedd skada och omprövning enligt 31 kap. 22 § miljöbalken

Mark- och miljödomstolen noterar att reglerna om arbetstid i 22 kap. 25 §, oförutsedd skada i 24 kap. 18 § och reglerna om omprövning i 31 kap. 22 §

miljöbalken är tillämpliga på tillståndsprövningar. Frågorna ska däremot inte regleras i en omprövning för moderna miljövillkor och blir därmed inte aktuella i målet.

Verkställighet (eller motsvarande)

R. N. har begärt att han utan hinder av laga kraft ska ha rätt att återuppta kraftproduktion vid sin anläggning på X och Y. Driften stoppades genom beslut av Länsstyrelsen i Kronobergs län den 11 december 2013 som innebar att R. N. senast den 30 april skulle upphöra med vattenkraftproduktion genom turbindrift på fastigheten X i Tingsryds kommun.

R. N. anför bland annat att förbudet på kraftverksamheten för Gäddeviksås tillkom en tid innan lagstiftningen ändrades och förtydligades i hur man ska skulle se på urminnes hävd med mera. Detta ska alltså ses som en parentes till den kontinuitet som har varit på platsen. Sökanden ser sig som en verksamhetsutövare i en pågående verksamhet. Därför bör man kunna tillämpa reglerna om moderna miljövillkor. Driftuppehållet ska inte ligga i vägen för det.

Både Älvräddarna och Länsstyrelsen i Kronobergs län bestrider yrkad verkställighet.

Mark- och miljödomstolen konstaterar först att reglerna om verkställighetsförordnande enligt 22 kap. 28 § miljöbalken avser tillståndsprövning och inte nämner omprövning för moderna miljövillkor.

Av 11 kap. 27 § miljöbalken framgår att den som bedriver en tillståndspliktig vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel ska se till att verksamheten har moderna miljövillkor. Med detta avses att tillståndets villkor eller bestämmelser till skydd för människors hälsa och miljön har bestämts enligt denna balk genom en dom eller i ett beslut som inte är äldre än fyrtio år. Om det i tillståndet för

verksamheten har bestämts en annan tid för översyn av miljövillkoren, ska dock den tiden gälla.

Trots första stycket får en verksamhet bedrivas till dess en prövning är klar, om

1. verksamhetsutövaren har ansökt om tillstånd eller omprövning för att förse verksamheten med moderna miljövillkor, eller
2. verksamheten omfattas av en nationell plan för moderna miljövillkor enligt föreskrifter som regeringen meddelar och verksamhetsutövaren inte är försenad med att ansöka om prövning enligt planen.

R. Ns. anläggning är en verksamhet som omfattas av såväl punkt 1 som punkt 2 i ovan nämnda lagrum. Med stöd av 11 kap. 27 § miljöbalken gör mark- och miljödomstolen bedömningen att den avbrutna verksamheten får återupptas utan att laga kraft föreligger. Befintlig verksamhet kan bedrivas till dess denna prövning är klar med vilket avses att avgörandet i målet har vunnit laga kraft. Därefter gäller det lagkraftvunna avgörandet och villkoren m.m. där.

Mot bakgrund av innehållet i 41 § förordningen om vattenverksamhet kan nämnas att Mark- och miljööverdomstolen i avgörande 2019-11-13 M 747-19 angett bl.a. att den regeln inte ska innebära begränsningar av 11 kap. 27 § miljöbalken. Nämnd regel i förordningen om vattenverksamhet föranleder därmed ingen annan bedömning.

Länsstyrelsen kan därmed upphäva liggande förbud. För det fall att den slutliga utgången i detta mål blir en annan än nu liggande domslut finns för förekommande fall regler om vad som då ska regleras i avgörande, se bl.a. om utrivning m.m. i 24 kap. 4 § och 10 § tredje stycket miljöbalken.

Andrahandsyrkandet

Då sökanden fått bifall till sitt förstahandsyrkande saknas anledning att utveckla domskäl avseende andrahandsyrkandet.

Prövningsavgift

Mark- och miljödomstolen finner inte skäl att ändra den tidigare fastställda avgiften för målets prövning.

Rättegångskostnader

Av 25 kap. 2 § miljöbalken framgår att en sökande ska svara för motparternas kostnader vid mark- och miljödomstolen i ansökningsmål om vattenverksamheter (mål enligt 24 kap. 10 § miljöbalken undantagna). I punkt 1 och 2 i nämnda paragraf anges undantag för mål om bildande av samfällighet och för organisationer enligt 16 kap. 13 § miljöbalken.

Då yrkandena i nu aktuell ansökan avsåg såväl omprövning för moderna miljövillkor som tillstånd till vattenverksamhet, och motparterna har behövt förhålla sig till båda, bedömer mark- och miljödomstolen att huvudregeln i 25 kap. 2 § miljöbalken ska gälla. R. N. ska därmed ersätta motparternas rättegångskostnader enligt vad som anges nedan.

Länsstyrelserna

Länsstyrelserna får enligt stadgandet i 22 kap. 6 § miljöbalken föra talan i målet. Länsstyrelserna är sådana motparter som enligt 25 kap. 2 § miljöbalken har rätt till ersättning för rättegångskostnader.

Länsstyrelsen i Kronobergs län har yrkat ersättning med 56 800 kr. Sökanden överlämnar till domstolen att avgöra skäligheten av yrkat belopp. För arbete nedlagt under samrådsskedet medges emellertid ingen ersättning. Det yrkade beloppet är enligt mark- och miljödomstolens bedömning skäligt i förhållande till målets omfattning. Sökandena ska ersätta Länsstyrelsen i Kronobergs län med totalt 56 800 kr inkl moms.

Länsstyrelsen i Blekinge län har inte inkommit med något preciserat yrkande om ersättning för rättegångskostnader.

Tingsryds kommun

Tingsryds kommun har yrkat ersättning med 15 000 kr för 100 h arbete. Sökanden överlämnar till domstolen att bedöma om rättslig grund finns för Tingsryds kommuns yrkande om ersättning för rättegångskostnader i målet och att avgöra skäligheten av yrkat belopp. Begärd timkostnad kan vitsordas som skälig i och för sig medan redovisad tidsåtgång inte framstår som skälig. I avsaknad av specifikation över nedlagt arbete kan någon närmare bedömning inte göras vilket innebär att det exempelvis inte kan uteslutas att yrkandet omfattar tid nedlagt redan i samrådsskedet. För arbete nedlagt under samrådsskedet medges under alla omständigheter ingen ersättning. Mark- och miljödomstolen anser att Tingsryds kommun enligt stadgandet i 22 kap. 6 § andra stycket miljöbalken får föra talan i målet. Kommunen är sådan motpart som enligt 25 kap. 2 § miljöbalken har rätt till ersättning för rättegångskostnader. Det yrkade beloppet är enligt mark- och miljödomstolens bedömning skäligt i förhållande till målets omfattning. Sökandena ska ersätta Tingsryds kommun med 15 000 kr inkl moms.

Miens fiskevårdsområdesförening

Miens fiskevårdsområdesförening har yrkat ersättning med 40 500 kr. R. N. bestrider att Miens fiskevårdsförening har rätt till ersättning för rättegångskostnader i målet. Beträffande skäligheten i sig framstår redovisad tidsåtgång inte som skälig. I avsaknad av specifikation över nedlagt arbete kan någon närmare bedömning inte göras. Av aktbilaga 54 framgår att yrkandet omfattar tid nedlagt redan i samråds-skedet. För arbete nedlagt under samrådsskedet medges under alla omständigheter ingen ersättning.

Mark- och miljödomstolen anser att Miens fiskevårdsområdesförening företräder fiskerättsägare i sjön Mien och därmed är sådan motpart som har rätt till ersättning för rättegångskostnader enligt 25 kap. 2 § miljöbalken. I fråga om vilka ersättningsposter som ska ersättas instämmer mark- och miljödomstolen inledningsvis i sökandens bedömning att utlägg för Hushållningssällskapetets utredning av alternativa fiskvägar inte ersättas. Inte heller kostnader som i tiden ligger före det att ansökan

gjordes ska ersättas. Det har emellertid inte klarlagts hur stor del av yrkad kostnad som hänförs till tiden innan ansökan gjordes. Mark- och miljödomstolen uppskattar att ersättningen totalt skäligen bör sättas till 20 000 kr. Då det inte angetts att föreningen är momspliktig avses belopp exklusive moms.

Miens vattenråd

Miens vattenråd har yrkat ersättning med 35 040 kr. Sökandena har bestritt att Miens Vattenråd är sakägare och därmed skulle ha rätt till ersättning för sina kostnader.

Mark- och miljödomstolen bedömer att Miens vattenråd inte har visat att man är part som har rätt till ersättning rättegångskostnader enligt 25 kap. 2 § miljöbalken. Yrkandet om ersättning för rättegångskostnader ska avslås.

Ogillade yrkanden

Ska mark- och miljödomstolen förordna fiskeutredningsgruppen (FUG)?

Älvräddarna och även Länsstyrelsen i Kronobergs län samt Blekinge län har anfört att behov föreligger att förordna särskilt sakkunnig enligt 22 kap. 12 § för de båda målen gemensamt. Förslaget är att Länsstyrelsen i Västra Götaland förordnas. Mot bakgrund av vad som framkommit i ansökningar med kompletteringar och vid huvudförhandlingen respektive senare inkomna yttranden anser mark- och miljödomstolen att sökanden i denna ansökan har visat sig inneha erforderlig kompetens och att något sådant behov inte har förelegat. Därutöver kan konstateras att Länsstyrelsen i Kronobergs län självmant har uppdragit FUG att lämna ett yttrande.

Yrkanden om alternativ utformning av flyktränna och ökad tappning genom denna
Länsstyrelsen i Kronobergs län yrkar att flyktrännan ska utformas med en spalt som har bredden 24 cm och att den ska utformas så att avledningen uppgår till 0,2 m³/s.

Sökanden har motsatt sig detta och anser att fisk som är 80 cm lång och har en bredd av 8 cm ska kunna passera.

Mark- och miljödomstolen anser att det är olämpligt att låta så stor vattenmängd som 0,2 m³/s passera flyktvägen utan utgår från att detta vattenflöde istället gör mer nytta i den västra fåran. Det kan förvisso förekomma att större fisk kan bli instängd i vattenområdet mellan den nya östra dammkroppen och R. Ns. anläggning, under perioder mellan att utskoven i den östra dammkroppen öppnas. Eftersom en viss vattenomsättning sker i detta vattenområde får så stor fisk som inte kan passera spalten i flyktvägen simma tillbaka genom östra dammkroppens utskov vid ett senare tillfälle. Nedströmpassage till Mieån ska för sådan fisk istället ske via den nyanlagda slitstrappan eller utskoven i den västra dammkroppen.

Övrigt

Mark- och miljödomstolen har idag även avgjort mål M 2627-19 gällande Karlshamn Energi och Vatten AB samt Mieåns vattenregleringsförening upa ansökan om tillstånd till ombyggnad av regleringsdammen i Mien m.m.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (MMD- 01)

Överklagande senast den 21 april 2021.

Peter Ardö

Mats Käll

I domstolens avgörande har deltagit chefsrådmannen Peter Ardö, ordförande, och tekniska rådet Mats Käll samt de särskilda ledamöterna Mikael Svensson och Torbjörn Brorson.